

1996

GAER

17

Dansk Mongolsk Selskab

Nr. 17 - 7. årgang februar 1996

Tidsskriftet **GER** udgives af:

Dansk Mongolsk Selskab

Ger er Selskabets medlemsblad.

Redaktion: Rolf GilbeRG (ansvarshavende), Bulgan Njama, Gudrun Lefmann, Jan Koed og Bent Gynther. Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger, og deles nødvendigvis ikke af redaktionen. Indlæg uden forfatterangivelse er produceret af redaktionen.

GER(18) udkommer sommer 1996.

Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse består af:

Formand Rolf Gilberg, sekretær Bulgan Njama, kasserer Leif Petersen, Søren Haslund-Christensen, Klaus Ferdinand, Jan Koed, Bent Gynther og Gudrun Lefmann.

Selskabets sekretariat:

Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg
Telefon: 3833 2106
Postgiro: 784-1582

Medlemskontingent: 100 kroner pr. kalenderår.

Dansk Mongolsk Selskabs formål er:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområde i Mongoliet, Kina og Rusland.

(b) at udgive skrifter om mongolerne.

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold.

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne.

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Fra læserne

Lær mongolsk

Jesper og Charlotte Nyman Madsen, som udsendes af Santalmisjonen til Mongoliet, har fundet ud af, at man kan få undervisning i det mongolske sprog i Budapest hos Dr. Birtalan Agnes, University Ute, Department of Innerasian Studies, 1088 Budapest, Muzeum krt 41 y, Hungary (Ungarn). Telf: 00 (361) 2669 833.

Nytårshilsner fra vennerne

En af de 4 mejeripiger omtalt i GER(10):14-1 sender medlemmerne nytårshilsner og fortæller, at hun kommer på besøg i Danmark til februar eller marts.

På vegne af Mongolsk Dansk Selskab sender formanden Lhavagsuren og sekretæren Tungalag samt andre medlemmer de bedste nytårshilsner til medlemmerne af Dansk Mongolsk Selskab, og takker os for den menneskelige indsats vi er igang med overfor børn i Mongoliet.

Forsiden

Glade mongolske børn med logo for "National Center for Children". Se artiklen side 3-7.

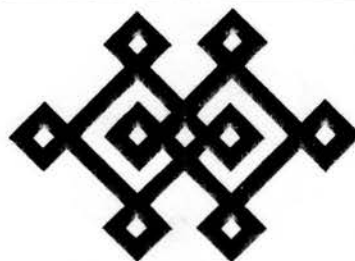
Visum

Mongoliets konsul i Danmark, Anders Jungersen, c/o Uniscrap, mere adresse kan udstyede visum til Mongoliet. Det er ikke længere nødvendigt at sende sit pas til en ambassade i udlandet.

Interview med Søren Haslund- Christensen

Søndag, 10. marts 1996, klokken 16:40 sender Danmarks Radio TV1 et 35 minutter langt interview ved Pete van Deurs med Søren Haslund-Christensen optaget i Nationalmuseets mongol-udstilling.

Danmarks TV4 ønsker også at sende et lignende interview med Søren Haslund-Christensen. Det er ikke programsat, men sendes måske i sidste halvdel af februar.

ISSN Nr: 0905-9504

Brugte børnesko gør stor lykke i Mongoliet

På kort tid indsamlede børnene i Farum Skovbørnehave 46 par børnesko, som nu har skiftet fødder til børn i den store Gobi Nationalpark i Mongoliet.

FARUM: Da det lokale tandlægepar Raaby skulle på en længe ønsket ferie til Mongoliet spurgte de turleder Birgith Sloth, hvad de eventuelt kunne tage med ud til det fattige land for at hjælpe befolkningen. Svaret var børnesko!

Og hvad gør man så? Da et barnebarn går i Farum Skovbørnehave var det meget naturligt at spørge børn og forældre her, om der måske skulle være nogle sko, som børnene ikke

længere kunne passe. Om der var!

Der gik helt sport i den for skovbørnehavebørnene, der kappedes om at komme med den største pose med sko. Da ægteparret Raaby så skulle afsted på den store tur medbragte de ikke færre end 46 par børnesko, hvilket gav en ekstra vægt på 22 kg.

Det blev en alletiders ferie på mange områder, og det blev turleder Birgith Sloth, som afle-

verede skoene til børnene i byen Bayan Tooroi i Mongoliet største og ældste nationalpark: Den store Gobi nationalpark, som er lidt større end hele Danmark.

Børnene og deres familier bor tre dages kørsel - 1.100 km - fra landets hovedstad, Ulaan Baatar, og 300 km fra nærmeste by. Børnenes fædre er biologer, men selv med en høj uddannelse, er månedslønnen kun cirka 180 kroner - og det skal en hel familie, hvor der oftest er fem børn - leve af. Det er ikke muligt at købe rigtige gode sko og støvler. Butikkerne derude har kun dårlige plastiksko, som er lavet i Kina.

Derfor vakte de 46 par sko

fra Farum også stor glæde.

Birgith Sloth har efter afleveringen sendt et brev til skovbørnehaven, hvor hun fortæller lidt om det særpræget land og forholdene:

- Børnene bor i byen Bayan Tooroi. Navnet betyder de store popler og kommer fra en lille skov af poppeltræer som vokser her. Ellers er der kun ørken, sten, sand og bjerge så langt man kan se. Om vinteren er her meget koldt (minus 40 grader er ikke usædvanligt) og om sommeren er temperaturer på over 50 graders varme ikke usædvanligt. Det er meget tørt her - gennemsnitligt falder der kun 50 mm regn om året, fortæller Birgith Sloth.

- De eneste husdyr, som rigtigt trives her er kameler, så uld af kameler bruges, de spises og deres mælk drikkes.

- Parken er lavet her fordi, selvom der er et meget barskt klima findes her vilde æsler, mongolske gazeller, stenbuk og vildfår. Alle dyr, som man skal passe på ikke bliver udryddet. I området findes også den meget stærkt truede Gobi bjørn - kun 30 er der tilbage - og de meget stærkt truede vilde kameler, som i hele verden kun findes her og kun 200 af dem. I bjergene her omkring findes sneleopard, som er en af de mest truede af de vilde katte. I Mongoliet er der måske 1.000, hvilket er halvdelen af jordens bestand af denne kat. Det var også her, at de vilde heste levede - desværre blev den sidste skudt i 1968. Heldigvis var der nogle heste i zoologiske haver i Tjekkosllovakiet, Tyskland og USA, og derfra har venlige rige mennesker fået fløjet 30 vilde heste tilbage og har sat dem ud i Gobi-parken, fortæller Birgith Sloth.

Hun har selv været med til at planlægge og udarbejde et projekt, der skal redde Gobi-bjørnen. Gobi er én af verdens største ørkener, og samtidig den nordligst beliggende. Klimaet er som nævnt meget barskt, men området er meget smukt. Det er også her, at mange dinosaurer har levet eksempelvis oviraptor og den hurtige velociraptor, som mange nok kan genkende fra Jurassic Park.

Her er nogle af de børn i Mongoliet, som har fået glæde af de 46 par sko fra Farum Skovbørnehave. De står foran en Ger, som er et telt, nomadefolket bor i.

Kilde: Farum Avis, 1. sektion, 47 årgang, nr 42, tirsdag, 17. oktober 1995.

Projekt "Gadebørn" i Mongoliet

Dansk Mongolsk Selskabs initiativ om støtte og hjælp til gadebørn i Mongoliet er nået så langt frem, at der allerede foreligger konkrete ideer til projektet. Der har været involveret mange forskellige personer i denne "brain-storming"-s-fase. Der blev hentet inspirationer og gode råd hos fagfolk, der arbejder med lignende problemstillinger. Vi har drøftet med folk med konkret erfaring fra projekter i Mongoliet. Nogle af os, der har haft lejlighed til at besøge Mongoliet, har besøgt børneinstitutioner for at danne os et indtryk af situationen.

Mongolsk Dansk Selskab i Mongoliet, som iøvrigt støtter vores initiativer, blev også involveret i det forberedende arbejde, således at vi fik formidlet de nødvendige kontakter og relevante materialer.

Dansk Mongolsk Selskab har desuden modtaget en kopi af et brev fra Den Mongolske Ambassade i Bruxelles, der anmoder Danmark om at støtte Dansk Mongolsk Selskabs initiativ om at yde bistand i forbindelse med de voksende gadebørnsproblemer i Mongoliet.

NGO og kravene fra myndigheders side til organisationen

Der stilles en række betingelser til en privat organisation, der søger offentlige midler for gennemførelse af et projekt i et U-land. Da vi skal søge midler hos Danida, vil jeg efterfølgende skitsere meget kort nogle af de vigtigste krav til en NGO.

En af de vigtigste grunde til opnåelse af Danida's støtte er, at projekterne er relevante for brugerne og bæredygtige på langt

sigt. Danida anser de danske NGO's engagementer som værende betydningsfulde i styrkelsen af de lokale organisationer, der er med til at forøge en demokratisk udvikling i de forskellige lande. NGO'ers gode lokale kontakter og godt kendskab betragtes som en vigtig element i forhold til et bistandsprojekt.

Fattigdomsbekæmpelse er et af de højt prioriterede områder i dansk bistandspolitik. Især bistandsopgaver, der retter sig mod marginaliserede eller særligt udsatte grupper, betragtes af Danida som støtteværdige. Projektbistanden ydes til lande med en BNI pr. indbygger på under 1.855 US dollars.

Det vigtigste og enkleste krav til organisationen er at denne skal have organisatorisk hjemsted og aktiviteter i Danmark. Organisationens skal desuden have eksisteret i mindst 1 år og have mindst 50 medlemmer.

Organisationen må ikke have kommercielle formål i forbindelse med projektforslaget. Det kræves desuden, at organisationen skal have den nødvendige kapacitet, viden og velvilje i forhold til det ansøgte projekt.

Ovennævnte er blot nogle af de krav og betingelser, der stilles til den ansøgende private organisation. Derfor kræves der en del fodarbejde inden ansøgningen bliver afsendt til Danida, som skal vurdere om projektet er støtteværdigt og om organisationen opfylder betingelserne som bistandskyndig.

Som nævnt tidligere [Ger(15): 23] ser hverken bestyrelsen i Dansk Mongolsk Selskab eller medlemmerne i den nedsatte arbejdsgruppe nogle forhold, der kan hindre for Dansk Mongolsk Selskab i at udføre en bistandsopgave i Mongoliet, der forvejen ikke bliver varetaget af andre organisationer.

Hvorfor bistand ?

Dansk Mongolsk Selskab skal naturligvis ikke involveres i et projekt for projektets skyld. Men når man tager i betragtning, at Selskabet besidder et stort kendskab til Mongoliets nuværende udviklingsproblemer, som kan underminere en sund og positiv udvikling af hele det mongolske samfund, kan vi ikke sidde med hænderne i skødet og blot være tilskuere til den voksende elendighed. Vi har en del bistandskyndige medlemmer og en engageret og velvilligt indstillet medlemsskare, som tilsammen vil være med til at yde den indsats, der er så nødvendig i den vanskelige udvikling.

Ole Odgaard, som er en af vores aktive medlemmer og som netop er vendt tilbage fra Kina og Mongoliet var sød at anskaffe os en mongolsk fremstillet videofilm, der netop handler om problematikken om gadebørn i Ulaanbaatar. Filmen planlægger vi at vise for vores medlemmer i marts, hvor

den årlige generalforsamling vil finde sted.

Marianne Haslund-Christensen har under sit besøg i Mongoliet sommeren 1995 besøgt de mongolske børneinstitutioner og har ved selvsyn konstateret de store behov, der er på området.

Karl Emil Roll, der besøgte Mongoliet sommeren 1995, deltog i et medlemsmøde i Mongolsk Dansk Selskab, hvor der blev udtrykt stort behov for hjælp på området.

Ifølge de fleste jeg har haft mulighed for at tale med, vokser antallet af gadebørn, der har mistet voksen kontakt markant, og småkriminalitet og børneprostitution er tilsvarende et tiltagende problem i de store byer. Mange er bekymrede over situationen, men på dette område er der ingen erfaringer og kapacitet til løsning af den type af nye problemer. Nye og tidssvarende pædagogiske og opdragelsesmetoder synes at være påkrævet på dette område. Dels har de traditionelle og meget autoritære normer for opdragelse svært ved at opfylde funktionen, dels kommer mange nye udenlandske kulturpåvirkninger til Mongoliet via TV, film, og andet.

Mange forældre har selv svært ved at tilpasse sig de nye tider, hvor der ikke findes nogen form for social sikkerhed for de mindre privilegerede.

Lærerhøjskolens repræsentanter, som rejser tit til Mongoliet i forbindelse med deres skoleprojekt, har haft mulighed for at møde gadens børn. De besøgte også børnenes opholdssteder, de såkaldte huller, og kunne berette os om årsager til problemernes opståen og det reele vilkår, gadens børn lever under i dagens Mongoli.

Ifølge Ulla Ambrosius Madsen og Johnny Baltzersen fra Danmarks Lærerhøjskole er det også

tegn på opløsning af familiestrukturen, som netop udtrykker sig i børnenes usikre tilværelse på gaden. For de fleste børns vedkommende er det stedfar eller stedmor, der er årsag til deres flugt til "friheden". Familiens rolle som det sted, hvor man fik mad, husly, varme og omsorg er ved at bryde sammen på grund af den voksende fattigdom. Både Ulla og Johnny bekræfter, at samfundet er opmærksom på problemet, og at mange vil gøre et eller andet, men der er endnu ingen, der har en klar opfattelse af hvordan problemet kan løses. I Mongoliet kender man til børnehavelærere, skolelærere, "pædagoger" fra fængsler eller lignende steder (det er ofte folk fra politiet), men de kender ikke noget til socialpædagoger, som er uddannet til at tackle sociale problemer.

Ny start - nye tænkning

Men på trods af vanskelighederne, er der så småt begyndt at dukke aktiviteter op i mindre målestok for at hjælpe disse børn, der af en eller anden grund er blevet hjemløse, kriminelle eller forældreløse.

Mongoliet er nu inkluderet i rækken af de lande, der underskrev FN's konvention fra 1990 om børnenes rettigheder. På det grundlag blev det indførelsen af en nye lov om børnenes rettigheder i Mongoliet aktualiseret. Loven er i øjeblikket under en drøftelse i Det Mongolske Parlament.

Et af de nye tiltag er etableringen af Det Nationale Børnecenter i 1991. Centrets hovedopgave er at styrke og forsvare børnenes rettigheder. Men Mongoliet har ingen uddannelsesmæssig, administrativ og anden erfaring på dette område. Præventive socialpædagogiske foranstaltninger blandt børn mod kriminalitet findes der endnu ikke. Der findes ingen professionelle jurister, der har specialiseret sig i børnesager.

Centret samarbejder med Det Mongolske Børneråd, gennem hvilket der udsendes en radioudsendelse "Børnenes stemmer". Programmet, som sendes sporadisk, giver børnene mulighed for at fremføre deres synspunkter om forskellige sager. Desuden arbejder centret med informations- og rådgivningsopgaver for forældre, børn, lærere og jurister. Indførelse af ombudsmandsinstitutionen i Mongoliet er endvidere et af de opgaver, centret står overfor.

For gadebørnenes vedkommende findes der et midlertidigt gadebørnsprojekt "Trust", der blev etableret på eksperimental basis. Formålet er at afdække årsager til børnenes hjemløshed og forberede børnenes tilbagevenden til deres familier. Projektet gennemføres af Det Nationale Børnecenter i samarbejde med politimyndighederne. Der går dog rygter om, at Trust blev lukket på grund af uoverensstemmelse i regnskabet. Derudover er der åbnet et center for gadebørn ved politiet. For nuværende kender vi ikke andet til centret.

Der blev desuden etableret en National Fond for Børn i slutningen af juni 1995 på initiativ af private virksomheder, statslige og ikke statslige organisationer samt private personer. Formålet med fonden er at rejse finansielle midler for aktiviteter blandt børn og at forbedre børnenes levevilkår.

Af udenlandske organisationer er det engelske og norske Red Barnet involveret i mindre aktiviteter.

Nogle missionærer og andre private personer fra udlandet er involveret i små og individuelle velgørhedsaktiviteter. Det fremgår for eksempel af artiklen "Gadebrødrene er uadskillelige" (Holm 1995), at en australsk nonne hjælper gadebørnene ved at byde dem på mad og vise børnene en almindelig omsorg og interesse.

Det er min klare fornemmelse, at alle disse aktiviteter er stadig i en fase, hvor tingene foregår sporadisk og uden megen koordinati-on. I regeringens "National Programme of Action for the Development of Children in the 1990's" er der fremført en del planer for forbedring af børnenes rettigheder og levevilkår indenfor alle områder.

Programmet er en overordnet strategi, derfor beskrives der ikke detaljeret hvert enkelt område, men ressourceknaphed og manglende erfaring er uden tvivl betydningsfulde hindringer for styrkelse af indsatsen overfor især særligt vanskeligt stillede børn og unge.

Nogle tal omkring børn og unges levevilkår i dagens Mongoliet

Af de 2.2 millioner indbyggere i Mongoliet er ca. 50% børn og unge under 18 år. Omkring 40% af alle børn lider af fejler-næring. 87% af enlige forældre lever under den officielle fattigdomsgrænse. Ifølge regeringen lever omkring 250.000 børn i fattige familier. Omkring 50.000 børn har enlige forældre. Der er 10.000 forældreløse børn. 52% af dem lever uden egentlig omsorg og pleje, det vil sige mange af dem er hjemløse. Der findes kun et børnehjem for forældreløse børn på landsplan (1993).

Omkring 25.000-30.000 børn er handicappede. Siden den mongolske demokratisering og markedsøkonomi har ca. 100.000 børn forladt deres skoleuddannelse. Ca. 4.000 børn er registreret som gadebørn. Det reelle tal skønnes at ligge meget højere.

Arbejdsløsheden skønnes at ligge på ca. 20%-30%.

Mongoliets BNP (bruttonationalprodukt) skønnes af ligge et sted mellem 200-400 US dollars pr. indbygger. Så Mongoliet er tydeligvis i krise og mangler ressourcer til at tackle de eskalerende sociale problemer, herunder gadebørn.

Projektets organisering

Tallene er meget dystre og Dansk Mongolsk Selskab kan næppe afhjælpe hele problemet på børne- og ungdoms-området. Men vi betragter hvert bidrag som et stort bidrag, når man ser problemet som helhed. Det kommer selvfølgelig an på, om vi formår at yde vores bedste for at medvirke i løsningen af det konkrete projekt.

Projektet vil koncentrere sig om følgende fire områder:

(1) Direkte støtte til gadebørnene ved at skabe kontakt, træning til normalt liv, opfyldelse af nogle nødvendige behov for overlevelse såsom tøj, sko, mad, husly, faciliteter til enkelte sociale aktiviteter, med mere.

(2) Støtte tiltag til familietræning og forebyggende indsats i familier og træning i forbindelse med gadebørns hjemvenden.

(3) Opgradering af den eksisterende institutions faciliteter (overnatningsmuligheder, spiselokale, køkken, med mere) og efteruddannelse af institutionsmedarbejdere.

(4) Opmærksomhed omkring og synliggørelse af gadebørnsproblemet. En debat om blandt andet behovet for pædagogisk og socialpolitisk indsats på forskellige niveauer via medier, nyhedsbreve med mere.

Den mest ideelle ønsketænkning for projektet vil være at kombinere det konkrete socialpædagogiske arbejde på institutionen med et undervisnings- og uddannelsesprojekt, der retter sig mod børn, så projektet kommer til at levere en helhedsløsning. Virkeliggørelsen af ideen kræver naturligvis en koordinering af indsatser med en uddannelsesinstitution.

Alle disse aktiviteter kan Dansk Mongolsk Selskab ikke varetage alene, selvom vi har en del af bistandskyndige medlemmer. Da vi i selskabet i forvejen har medlemmer fra Socialpædagogisk Landsforbund og Socialrådgivernes og Socialpædagogernes Projektselskab A/S, besluttedes det at samarbejde med disse organisationer, som sidder med en faglig viden og erfaring fra projekter fra Baltikum, Rumænien, Nicaragua og Danmark.

Dansk Mongolsk Selskab vil være ansvarlig for styring, koordinering og kulturformidling i forbindelse med projektet, mens den socialpædagogiske og administrative indsats vil komme fra de nævnte organisationer.

Projektet vil blive gennemført i samarbejde med en eksisterende mongolsk børne- og ungdomsinstitution, muligvis Det Nationale Børnecenter, og projektet vil naturligvis være tilpasset de særlige kulturelle, geografiske, samfundsmæssige forhold, der er gældende i Mongoliet.

Projektet vil ikke medføre yderligere økonomiske omkostninger for det enkelte medlem af Dansk Mongolsk Selskab. Men det ville være en stor hjælp, hvis selskabet kan arrangere en indsamling af tøj, sko og andre nødvendige material hjælp til børnene og den mongolske institution.

Møder om emnet

Er der interesse for at vide mere om gadebørn i Mongoliet, er der planlagt en række aktiviteter indenfor den nærmeste tid.

Som nævnt andet sted i bladet, arrangerer selskabet den 15. februar 1996 et medlemsmøde med Ulla Abrosius Madsen og Johnny Baltzersen fra Danmarks Lærerhøjskole om "Hverdagsliv, skole og børn i Mongoliet".

På generalforsamlingen den 9. marts 1996 vil vi også give en orientering om projektet. Efter generalforsamlingen viser vi en forkortet udgave af dokumentærfilmen "The forgotten future". Filmen er optaget på videobånd. ©

Bulgan Njama

Anvendte litteratur:

Diverse projektplaner og formålbeskrivelser udarbejdet af Det Nationale Børnecenter. Mongoliet 1995.

Filmen *The forgotten Future*. Critical Mongolian Journalists.

Holm, Mette [1995]: *Gadebrødrene er uadskillelige*. *Jyllands Posten*, 2. sektion, mandag 28. august (Århus).

Harper, Caroline Harper (1994): *The Save the Children Fund, An Assessment of Vulnerable Groups in Mongolia*. *World Bank Discussion Papers* 229.

Mongolia's National Programme of Action for The Development of Children in the 1990's, may 1993

Odgaard, Ole [1994]: *Levestandard og fattigdom i Mongoliet*. *Ger*, 10:8-13 (København: Dansk Mongolsk Selskab).

Odgaard, Ole [1994]: *Poverty in Mongolia*. Rapport.

Retningslinier for private danske organisationer om støtte til udviklingsprojekter. (København: Udenrigsministeriet 1995).

[1994]: *Børnene fører et trist liv*. *Mongol Messenger*. Oversat af Carsten Dahl, *Ger*, 12:12 (København: Dansk Mongolsk Selskab).

[1994]: *Det er synd for børnene i vores land*. *Mongol Messenger*. Oversat af Carsten Dahl, *Ger*, 12:23 (København: Dansk Mongolsk Selskab).

Drømmen OM EN BEDRE VERDEN

Drømmen, der brast...

I Ugevis havde jeg forgæves søgt Hertug Larsson i Urga. Der var ingen, der vidste, om han var fængslet eller maaske dræbt, men jeg haabede paa, at han havde reddet sig ned til Kalgan, hvor han havde en Filial. Og det viste sig, at jeg havde regnet rigtigt. Da jeg ankom til Kalgan, kunde den første Mongol, jeg spurgte om Vej, sige mig, hvor Hertug Larsson boede, og jeg tog straks derhen.

Jeg fik en hjertelig Modtagelse og en Forklaring paa, hvorfor han var forsvundet fra Urga. Han havde været arresteret af det „grønne Politi“ — oven i Købet for noget saa latterligt som Hasardspil. Larsson var ganske vist interesseret i Kortspil, men han var gammel Missionær og spillede derfor aldrig om Penge. Til Trods for det var han blevet arresteret, og han havde siddet i Fængsel til langt hen paa Natten, hvorefter han pludselig var blevet sluppet løs med en alvorlig Formaning om aldrig mere at indlade sig paa Hasardspil. Han var rasende!

Efter en eventyrlig og farefuld Rejse, hvor Haslund-Christensen oplevede et tragisk Møde med den hvide Ataman, rejste han til Kalgan, der var helt i General Fængs Vold. Manchurerne havde forgæves løbet Storm mod dens kanonspækkede Mure og var paa et ilsomt Tilbagetog. Haslund-Christensen kom for at finde „Hertug Larsson“ — og han fandt ham. I Dag fortæller han, hvad dette Møde gav Anledning til, og hvorfor han blev Nomade.

Et Par Dage senere forsvandt Larssons russiske Husholderske. Larsson, der havde en Mistanke om, at hun var blevet arresteret, gik flere Gange til Fængslet og spurgte de russiske Myndigheder, om hun var havnet der, men de nægtede det kategorisk. Efter tre Dages Forløb kom hun imidlertid tilbage — direkte fra Fængslet!

NU var Larsson altsaa havnet i Kalgan-Filialen, og han blev meget henrykt over at se mig og ikke mindre henrykt over den Ladning Pelsværk, jeg havde med. Igagaardens fine Pelsværk blev bragt til Pelsmarkedet i Tientsin, hvor der blev opnaaet nogle meget smukke Priser for det. De amerikanske og europæiske Opkøbere sloges formeligt om det og overbød hinanden i een Uendelighed for at sikre sig de bedste Eksemplarer — til stor Fryd for Larsson og mig, der i Løbet af nogle Maaneder tjente meget store Penge, hver i Forhold til vore Begreber om Penge! For Larsson betød disse Penge, at han havde bjærget det meste af den Kapital, han havde investeret i Mongoliet.

Derimod havde han ikke Held med sin Pony-Handel. Larsson havde kendt en Mængde Mongoler af det gamle Regime og været nær Ven af den tidligere Krigsminister Danzan, men det hjalp ham ikke nu, for Danzan var blevet henrettet, og mange af hans tidligere Mongolverner sad arresteret. Den nye Regering lagde ham alle mulige Hindringer i Vejen, og til Slut gik de saa vidt, at de erklærede Eksport af Heste fra Mongoliet for et Regeringsmonopol.

Takket være de store Beløb, der indkom for Salget af Pelsværket, havde Larsson imidlertid reddet saa meget, at han med nogenlunde Ro kunde se sin Alderdom i Møde. Han havde slidt troligt i det i mange Aar for at naa saa vidt.

* * *

JEG havde ogsaa selv tjent en efter vore Forhold betydelig Sum, og jeg glædede mig til at kunne bringe dette Sølvt tilbage til Igagaarden, hvor vi havde saa haardt Brug for det, for at vore Planer ikke skulde strande paa de glubske sovjetrussiske Skatte- og Afgiftskrav. Det gjaldt altsaa for mig om at faa de indtjente Penge op til Kammeraterne paa Zobelsletten saa hurtigt, det kunde lade sig gøre. Selv vilde jeg følge efter, naar de kinesiske Forretninger var bragt til en tilfredsstillende Afslutning.

Jeg søgte og fik Forbindelse med Store Nordiske Telegrafelskab, og gennem dette hjemlige Firma med den store Indflydelse lykkedes det mig at faa overført vor Kapital til Irkutsk i Sibirien, hvor mine Kammerater forholdsvis let kunde trække, hvad de havde Brug for.

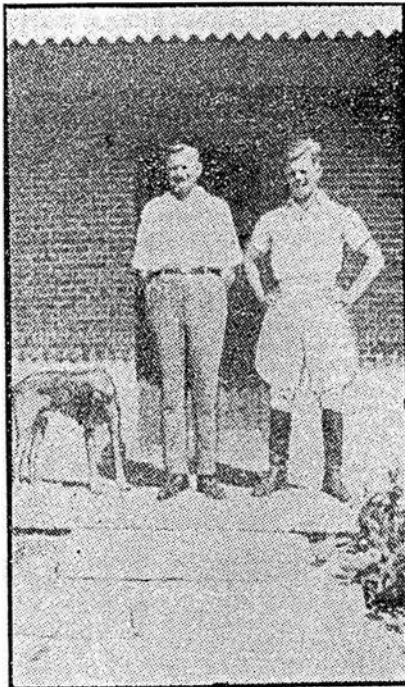
* * *

DA Pengene var afsendt, begav jeg mig paa Karavanefærd hjemefter via Kalgan og Urga. Det blev paa mange Maader den besværligste af alle de mange Karavaneture, jeg indtil da havde foretaget. Medens jeg var i Tientsin, havde jeg gjort en Del Indkøb af forskelligt, som jeg mente, vi kunde faa Brug for paa Igagaarden, og blandt andet en Del amerikanske Stamgrise, som jeg rent tilfældigt var faldet over. Det var ikke nemme Passagerer — navnlig da der skulde medbringes Foder til hele Turen. Desuden medførte jeg en Del Inventar til Gaarden — altsammen Ting, som jeg regnede kunde blive os til Gavn og fremskynde vore Planer.

* * *

VORE transportmæssige Besværligheder var dog for intet at regne mod de politiske Problemer. Vi havde det største Besvær med at komme over den sovjetrussiske Grænse til Nord-Mongoliet, men til sidst lykkedes det dog at faa Lov til at fortsætte. Vi drog videre til Hovedstaden Urga, men da vi kom der, stod det mig hurtigt klart, at Udviklingen i Nord-Mongoliet havde taget en endnu alvorligere Vending, end jeg i mine dristigste Fantasier havde tænkt mig det. Sidst, jeg havde været i Urga, havde vi Udlændinge været taalt. Nu var alle Fremmede blevet udvist, og mange af dem var først sluppet af Sted, efter at de i kortere eller længere Perioder havde siddet fængslet i Urgas triste Fangerum.

Der var ikke een Udlænding i hele Byen. Jeg var lige ved at tro, at mine Kammerater paa Zobelsletten og jeg selv var de eneste Udlændinge, der fandtes i den nye Sovjetstat. Og hvor længe vilde vi blive taalt? Alt tydede

„Hertug Larsson“ og Haslund-Christensen, fotografet efter Ankomsten til Kalgan og efter den nødvendige Omgang med Sæbe og Vand.

paa, at de Røde var kommet til at sidde rigtig godt fast i den høje Sadel, og at de ikke havde tænkt sig at give os andre nogen Chance. Jeg havde tidligere staaet paa venskabelig Fod med en Del indflydelsesrige, mere eller mindre moderate Ung-Mongoler, men da jeg opsøgte dem i Haab om, at de kunde hjælpe mine Kammerater og mig, viste det sig, at de alle som een havde mistet deres ledende Stillinger og dermed deres Indflydelse. Det saa temmelig haabløst ud altsammen.

* * *

I den følgende Tid vandrede jeg for-gæves fra det ene Regeringskontor til det andet for at forsøge paa at opnaa en Tilladelse til at drage videre til Zobelsletten. Alle Vegne løb jeg Panden mod en Væg. Enten vilde de slet ikke høre paa mig, men nøjedes med at grine, naar jeg fortalte dem om min Situation. Eller ogsaa henviste de mig „venskabeligt“ til et andet Kontor — hvor jeg heller aldrig opnaaede noget!

Det varede flere Maaneder, før det langt om længe lykkedes mig at opnaa en Audiens hos den nyalte Premierminister. Han saa temmelig fjendtlig ud, da jeg traadte ind, men jeg kunde se paa ham, at han følte sig smigret ved, at jeg tiltalte ham paa Mongolsk, og efterhaanden blev han rigtig venlig — maalt med den Maalestok, jeg havde indstillet mig paa at maatte anvende.

Inden jeg forlod ham, fik han i hvert Fald fortalt mig, at Mongolerne intet havde mod os Danske paa Zobelsletten eller mod vore Planer, men at de russiske Raadgivere ikke ønskede andre Udlændinge i Mongoliet end russiske Partifæller. Han lovede imidlertid, at han vilde gøre, hvad han kunde for os, og jeg tror virkelig, han holdt Ord, for en Uge senere lykkedes det mig at faa arrangeret et Møde, hvor jeg fik Lejlighed til at fremsætte vore Ønsker og gøre Rede for vore Planer for de mongolske Ministre og deres russiske Raadgivere.

Mongolerne tog ganske aabenlyst vort Parti, og flere af dem tog varmt for Sag i Forsvar, hvorimod Russerne stadig strittede imod. Resultatet blev følgende et Kompromis: Man tilbød os, at vi kunde forpagte det Land, vi havde taget i Besiddelse, for et Tidsrum af 12 Aar. Hvis jeg paa Ekspeditionens Vegne vilde underskrive en saadan Kontrakt, skulde jeg faa Lov til at rejse videre til Igagaarden med det samme, men i modsat Fald vilde jeg omgaaende blive udvist af Landet.

Nu var gode Raad dyre! Jeg spurgte dem, hvad der vilde ske efter de 12 Aars Forløb, og om de vilde garantere mig, at vi til den Tid kunde opnaa en Forlængelse af Kontrakten, der vilde give os en Chance for at høste Lønnen for de 12 Aars Slid, men det vilde de slet ikke ind paa.

Under disse Omstændigheder fandt jeg Forslaget saa vanvittigt, at jeg ikke havde Spor af Lyst til at underskrive deres Haandfæstning. Jeg var sikker paa, at de — saa snart de havde lært vore Planer og Metoder at kende — vilde sende os ud af Landet, saa de selv kunde føre det Arbejde videre, vi havde grundlagt.

Jeg vendte og drejede mig, men da de til sidst forlangte et definitivt Svar, meddelte jeg dem, at jeg ikke havde Myndighed til at binde mine Kammerater i en saa vigtig Sag, og jeg bad derfor, om jeg maatte sende en af mine Mongoler op til Igagaarden for at hente Chefen, Dr. Krebs, da han var den eneste, der kunde træffe en Beslutning. Det blev allernaadigst tilladt, og en af mine mest betroede Mongoler drog af Sted med Ordre til at skynde sig saa meget som muligt.

* * *

DER er ingen Tvivl om, at Sendebudet skyndte sig, men ikke desto mindre gik der hele seks Uger, før Dr. Krebs naaede frem. I Løbet af disse Uger blev jeg mere og mere overbevist om, at de Drømme, vi havde drømt, da vi drog hjemmefra, ikke kunde gaa i Opfyldelse, saa længe det nuværende Regime sad ved Magten. Dette Standpunkt fastholdt jeg ogsaa, da Krebs kort efter gik ind paa de stillede Betingelser.

* * *

VED denne Afgørelse blev Igagaardens Skæbne beseglet. I de følgende Aar blev Forholdene deroppe mere og mere uudholdelige for frie,

danske Mænd, og da de 12 Aar var udløbet, blev den sidste Dansker udvist fra det Hjem, vi selv havde fundet, og hvis Muligheder vi havde forudset og udnyttet. Ungdommelig Entusiasme, Vilje, Styrke og Energi havde trukket det korteste Straa i Kampen mod politiske Intriger. Al vor Møje og alt vort Slid havde ikke kunnet redde vore Drømmes Gaard. Men inden Dannebrog for sidste Gang blev firet ned fra Zobelslettens rankeste Fyrremast, havde jeg fattet nye og store Planer om at føre vort gamle Flag paa Sejrstøgt gennem andre Dele af det mægtige og eventyrlige Centralasien.

* * *

UNDER mit sidste Besøg i Kina havde jeg truffet Videnskabsmænd, der havde lagt Beslag paa mig i alle mine Fritimer for at spørge mig ud om Mongolerne og deres Skikke. Jeg spurgte til Gengæld dem, hvorfor de ikke meget hellere læste sig til disse Oplysninger i Bøgerne, men til mir. Overraskelse svarede de, at der ikke i flere Hundrede Aar var skrevet en Bog om Mongoliet og dets Befolkning. Jeg havde selv haft Marco Polos Rejsebeskrivelser med paa alle mine Rejser, og det havde tit og ofte undret mig, i hvor høj Grad det Liv, han beskrev, stemte med det Liv, Mongolerne levede, da vi kom dertil i 1923 — skønt Marco Polos Skildringer som bekendt var syv Aarhundreder gamle. Det var, som om Tiden havde staaet stille. Indtil 1924 havde samtlige Mongoliets Høvdinge været direkte Efterkommere af de store Mongolkejsere, og Mongolernes Leve-maade, Traditioner og Idealer havde været Reminiscenser af den Kultur, de havde tilegnet sig i deres svundne Storhedstid.

Nu var den nye Tid imidlertid kommet som en alt-ødelæggende Storm over Landet. I det Par Aar, jeg havde opholdt mig i Mongoliet, var der sket større og mere gennemgribende Forandringer end i de nærmest foregaaende 500 Aar.

Alle Mongoliets gamle Høvdinge-dynastier var blevet styrtede, og deres Repræsentanter dræbt eller forjagede. De gamle Dragter og de gamle Traditioner var lyst i Band, og den Ungdom, der skulde have tilegnet sig den gamle Viden for at bringe den videre til nye Slægter og kommende Generationer, lyttede i Stedet til Omverdenens hykleriske Propaganda. Det var blevet strafbart at synge de gamle Sange og en Synd at lytte til de Gamles Tale. Alle, der sad inde ved Viden om Fortiden, var ved at forsvinde. En Del var blevet dræbt, andre var kastet i Fængsel og Resten var flygtet til Ødemarkens fjerneste Afkrog, hvor de var ved at hontæres af afmægtig Sorg og Græm-melse.

For hver eneste af de gamle, som døde, gik en Del af den gamle, uerstattelige Viden uigenkaldelig tabt. Det var kun et Tidsspørgsmaal, naar den sidste af den gamle Tids Repræsentanter var gaaet til sine Fædre.

Mongoler kredser omkring en af Urganes mange Sobveroks, der indeholder Relikvier efter afdøde Storlamaer. Turen rundt om Støtten skulde altid foregaa i Solbanens Retning.

KUNDE jeg, som maaske var den eneste, der havde haft Lejlighed til at konstatere disse Forhold, roligt lade det passere, uden at gøre et Forsøg paa at gribe ind? Var det ikke min Pligt mod Omverdenen og mod Fremtiden at gøre alt, hvad der stod i min Magt, for at forhindre, at alt dette Stof skulde gaa tabt?

Svaret stod klart og tydeligt for mig. Planerne voksede frem Dag for Dag og modnedes Time for Time. Jeg skulde ikke længere pløje Furer i den jomfruelige Steppe for at bryde Vej for en ny Tid. Den var allerede paa hastig Fremmarch og havde faaet en voldsom og uforudset Udvikling, der ikke behagede mig. Jeg skulde i Stedet opsøge den gamle Tid og dens sidste Repræsentanter i deres ensomt beliggende Lejre og Tilflugtssteder. Jeg skulde forsøge at vinde deres Tillid og Fortrolighed og gøre Forsøg paa at samle Viden om svundne Tider.

Om Natten hørte jeg Karavansklokkerne, og deres betagende Klang kaldte paa Minder og lokkede med nye Oplevelser. Jeg havde fundet en ny Livs-gerning.

Eftertryk — ogsaa i Uddrag — forbudt.

LÆS I MORGEN:

Pigen, der fandt Melodien.

Mongolske film

Det har været hensigten, at vise en 4-5 mongolske spillefilm i tilknytning til Nationalmuseets Mongol-udstilling i anledning af 7. Nat Filmfestival (1-9 marts 1996), hvor der vises 2 film med mongolsk indhold (engelsk undertekster). Spillesteder: se festivalavisen, som kommer 14 dage før.

Det er vanskeligt at få fat på mongolske film, så fremvisning af mongolfilm på Nationalmuseet sker nok en senere weekend, inden udstillingen lukker 8. april 1996.

"Aldas" [mongolsk, 1994, 83 min] handler om en ung brokser Tamir, der forelsker sig i trænerens datter Sarangua. Det går galt for ham. Filmen skildre Mongoliet splittet mellem by og land, mellem tradition og modernitet. Aldas er et smukt, bevægende melodrama.

"A Mongolian Tale" [kinesisk, 1995, 100 min] er et tidløst smukt og bevægende epos. En gammel kone Nai lever med 2 adoptivbørn, pigen Somya og drengen Bayingbulag, i telt på den mongolske steppe. De vokser op sammen i den barske natur. Efter mange år må Bayingbulag rejse til byen for at få uddannelse. Han lover at komme tilbage og gifte sig med Somya. Men Bayingbulag må erkende, at kærligheden kan være en smertefuld oplevelse. En dybt rørende kærlighedsfilm fortalt i spektakulære billeder.

Fortsættelse af Henning Haslund-Christensens kronik i Politiken, 26. maj 1937. Første del findes gengivet i GER(16):29-31.

Den eneste del af Indre Mongolis høvdinge, der endnu troede på en ny og lys fremtid for mongolerne, var Teh Wang, Sunit-stammens unge energiske og dygtige leder. Sunit-folket græsser deres heste, kameler, kvæg og får lige på sydgrænsen af den store Gobi-ørken. Deres land er så barsk og øde, at det ikke lokker kinesiske krigsherter til eksploiteringsforsøg. Gobi-ørkenen ligger som en næsten uigennemtrængelig barriere mod russiske fremstød fra nord. Det er samtidig så isoleret beliggende, at dets folk har bevaret sin selvtilid. Her ofrer man endnu ved gamle stenaltre fra shamanistisk tid. Færdigheder i bueskydning og anden gammel sport holdes endnu ved lige. Men landets afsides beliggenhed afskar det ligeledes fra den hjælp udefra, som var nødvendig, hvis dets unge leder skulle være i stand til at kæmpe for de allerede undertrykte mongolers sag.

I øst, syd og vest rykkede den kinesiske kolonisation stadig nær mere. I nord, på den anden side Gobi, lå Nordmongoliet. Nordmongoliet, der efter manchu-dynastiets fald havde løsrevet sig fra Kina, havde i årene omkring 1920 været skuepladsen for de sidste blodige kampe mellem de fra Sibirien flygtende Hvide gardister og de Røde forfølgere. Efter at de Hvide var blevet tilintetgjort, forblev de Røde i landet for at udføre det omvendelsesarbejde, der i 1924 førte til dannelsen af en mongolsk sovjetstat. Men inden Rusland var nået så langt i nord, havde de begået så mange overgreb mod mongolsk religion og traditioner, at en hjælp fra nord

ikke betragtedes som nogen redning.

I september 1931 okkuperede Japan Manchuriet, som de gav navnet Manchukuo, og placerede manchu-ædlingen Pu Yi som kejser over det land, der havde født hans folk. Samtidig bragte Japan alle de i Manchuriet boende mongoler, eller ca. en tredjedel af alle mongoler under sin kontrol, hvilket nødvendigvis måtte stille hele det mongolske spørgsmål i en ny belysning. Forholdene under kinesisk overhøjhed var da så fortvivlede, at man anså en næsten hvilken som helst forandring for en forbedring. Mongolerne rettede deres blik mod det nye håb fra øst.

Snart galoperede unge mongoler, tilhørende stammerne i Manchuriet, mellem alle Indre Mongolis lejre. De bar japanske tapperhedsmedaljer på brystet og berettede om kampe, i hvilke de ved japanernes side havde fordrevet de forhadte kinesere fra deres hjemegn. De unge sejrsglade ryttere fortalte, at Pu Yi havde sluttet broderskab med den japanske kejser, og at mongollandet i øst var blevet givet tilbage til dets retmæssige ejere, der nu havde skabt et nyt autonomt Mongolland, Hsingan, hvis folk snart askulle befri og forene alle mongoler.

I 1933 fordrev japanerne kineserne fra den syd for Manchuriet beliggende Jeholprovins. De der boende Khochin-stammer kom under japansk kontrol.

To år senere overtog japanerne den russiske del af den transmanchuriske jernbane. Tusinder af sovjet borgere måtte forlade Manchukuo. Denne sovjet tilbagemarch fra Manchuriet, i hvilken der var nedlagt så stor russisk kapital og arbejde, tydedes af Østens folk som en ny japansk sejr. I Østen gælder det i langt højere grad end

noget andet sted i verden, at held er den største hjælp på vejen mod resultater. Mongolerne i Indre Mongoliet døbte japanernes til Naren Hung - Solfolket.

Men i andre kredse hører man historier. Der fortalte man, at sandheden bag den japanske propaganda var den, at mongolerne kun skulle tjene som kanonføde og agitatorer for Japans imperialistiske march mod vest: at forholdene blandt de under japansk kontrol stående mongoler var værre end nogen sinde, og at det japanske militærparti gennem, sin brutalitet allerede havde bevirket, at mongolerne havde mistet tilliden til Japan som den magt, der skulle bringe redning.

Rygterne fra Mongoliet mod sagde hinanden. Kinesisk, japansk og sovjetisk propaganda kæmpede om magten i landet, og franord, syd og øst stirrede tre stormagter med had i blikket mod hverandre over Mongoliets en gang så fredfyldte vidder.

Mongoliet var blevet et af menneskehedens store urocentre. Hele verdens øjne rettedes mod det. Alt tydede på, at mongolernes fremtids skæbne nu stod foran sin afgørelse. Horrlødes den skulle blive var svært at sige for den udenforstående.

Da jeg i oktober 1936 forlod Hsinking for at begive mig ind i Hsingan-Mongoliet, ønskede jeg bare, at den forestående strid skulle blive en kamp *for* og ikke *om* Mongoliet og dens udfald til mongolernes bedste. Men hvordan ens fremtiden ville udarte sig, så ville det gamle Mongoliet, som jeg havde lært at holde af, og som var min arbejdsmark, snart være borte, og at opspore, hvad der endnu er tilbage af dette, var mit eneste rejsemål. ©

Henning Haslund-Christensen

Rejsen til Mongoliet - Juli 1995

Gensyn med - Mongoliet

Efter 35 års fortællinger om Mongoliet var jeg endelig nået derud. Meget spændt på om lovprisningerne af både folk og landskab virkelig kunne leve op til forventningerne, som både Hennings dejlige beretninger fra 30'erne og familiens begejstring for filmekspeditioner og guiderejser havde efterladt. For mig var Mongoliet, og ønsket om at komme derud, stærkt forbundet med den danske gård Igagården ved Egingol floden.

Nu eller aldrig

Så stor var min glæde, da Søren og jeg mødtes i lufthavnen i Ulaanbaatar med Tunga - Bulgans søster - Hanne og Anders Jungeren, den nye konsul for Mongoliet i Danmark - vores gode tolk Batjargal og Lhagvasuren - formand for Mongolsk Dansk Selskab og medlem af den store Hural. Vi gik ombord i en af forsvarrets store helikoptere for at flyve de 3 timer til Bulgantal. Vores bagage var en lille rejsetaske og drikkevarer - lige dele vodka, vand og øl. Piloten bad os tage plads på en lang bæk, vi ledte forgæves efter sikkerhedsbælterne. Benzinbeholderen lå langs den modsatte side. Så fløj vi lavt henover bjerge, tæt skov og grønne områder med store dyreflokke, over Erdenet, hvor en af verdens største åbne kobberminer findes.

Vores store fugl begyndte pludselig at gå ned efter kun 2½ times flyvning. Floden kom nærmere. Da vi landede kom et ældre ægtepar med 6 børnebørn os i møde. Heste, hunde, køer og får deltog i velkomsten, som om vort besøg havde været ventet. Piloten forklarede, at vi var gået ned for at spørge om vej.

Fra V: Batjargal, Søren, Hanne & Anders ved afgang til Igagården 1995

Foto: Marianne Hasslund-Christensen

Vi blev straks inviteret indenfor i *ger*'en, gæsterne sad til venstre, familien med de mange, glade børn til højre. Der var, som i mange andre hjem i Mongoliet, pinlig orden. Kufferter i mange størrelser lå stablet oven på hinanden med familiens ejendele. Fine, nystivede, broderede borter smykkede hylderne, hvor familiebilderne stod tæt. Fra ildstedet tog de tekedlen og skænkede gavmildt til os alle. Vi sad på sengekanten og alle vore bevægelser blev fulgt med interesse. Fra bedstefaderens fine teskål - en af de gamle af birketræ og sølv - blev vi budt på *arki*.

Vores besøg forstyrrede ikke deres sjælefred. De mente, at vi måtte være danskerne, der skulle være kommet sidste år, men havde været meldt afbud. Nu havde de hørt, at vi nok kom i år. Når man betænker, at afstanden fra deres *ger* ved floden til Igagården var mindst 50

kilometer, må nyhederne være kommet frem på hesteryg.

Mongolsk gæstfrihed er enestående

Efter et kort besøg lettede vi igen og landede på sletten, hvor Chagdar og Bimba bød os velkomne. Søde små piger med store røde sløjfer i deres sorte hår og drenge på hesteryg samledes hurtigt omkring flyet og fulgte os til Chagdars hjem. Her blev vi budt velkommen med bolcher, curd, te og *arki* i den gamle teskål, som både Søren, Louise og Michael havde drukket af før. Koppen blev rakt frem på Chagdars hånd med den flotte blå *hadak*. Vi gav dem vores gave - en Royal Copenhagen skål - der straks blev sat op ved husalteret til den anden muselmaledede skål, cykelflaget fra Wonderful Copenhagen, fotos fra forrige besøg og alle familieportrætterne.

En forunderlig følelse af at genfinde danske spor igennem 70 år.

Efter frokost sænkede der sig en vis mathed over forsamlingen. Græsset mellem husene blev en herlig hvileplads. Inden søvnen overmandede mig, kiggede jeg op på den dyblå himmel, græsstrå og blomster svajede i vinden, vore værtsfolks latter og snakken, hundenes gøen i det fjerne.

Da jeg vågnede en time senere, kunne jeg beundre den yngste søns flotte, friskfangede fisk fra flod. Var den mon vores aftensmad?

Skik og brug er jo forskellige

Vi fik fisken til morgenmad, hvor den stolt blev serveret. Yoghurten, som vi drømte om til morgenmad, var sandelig en aftenspise.

Vores to *ger*'er lå på "Danskertoppen" på stedet, hvor det sidste danske hus lå for mere end

60 år siden med udsigt til lærk og fyr. Stien bag om klippen førte ned til floden, hvorfra alt vand blev hentet - krystalklart - og yderst forfriskende. Hanne, Tunga og jeg gik derned med sæbe og håndklæde. En hurtig dukkert i det iskolde vand, 2-3 svømmetag for at ryste rejsestøvet af os og blive rene nok til at vandre i Paradisets Have. For paradiset må være som her. Knæhøjt, frodigt, grønt græs med mange urter, små orange liljer, gule og røde valmuer, margueritter og Mongoliets blå national blomst. Fuglesang, græssende dyr og rislende kilder brød den uendelige stilhed.

Langs væggen i den store *ger* stod hospitalssenge, et langt lavt bord med taburetter omkring stod i *ger*'ens midte. Den anden *ger* var køkkenet med ildsted, hvorfra duften af lam, urter og brød bredte sig lifligt. Snart var vi igen bænket udenfor. Middagen bød

først på lammeindvolde, og så resten af lammet flittigt ledsaget af vodka. Mørket faldt hurtigt på, myg og fluer svirrede omkring os. Smukke sange om kærlighed, malkepiger og heste, mange dejlige stemmer og en stor sangskat.

Vores jul vil aldrig være den samme efter denne aften, hvor vi danske sang "Højt fra træets grønne top" med hver sin Uniscrap lighter tændt. Senere fulgte "I skovens dyb stille ro" og "En lille nisse rejste". Men, men men, lad os lytte til de dejlige mongolske sangstemmer og gemme vore til omkring juletræet.

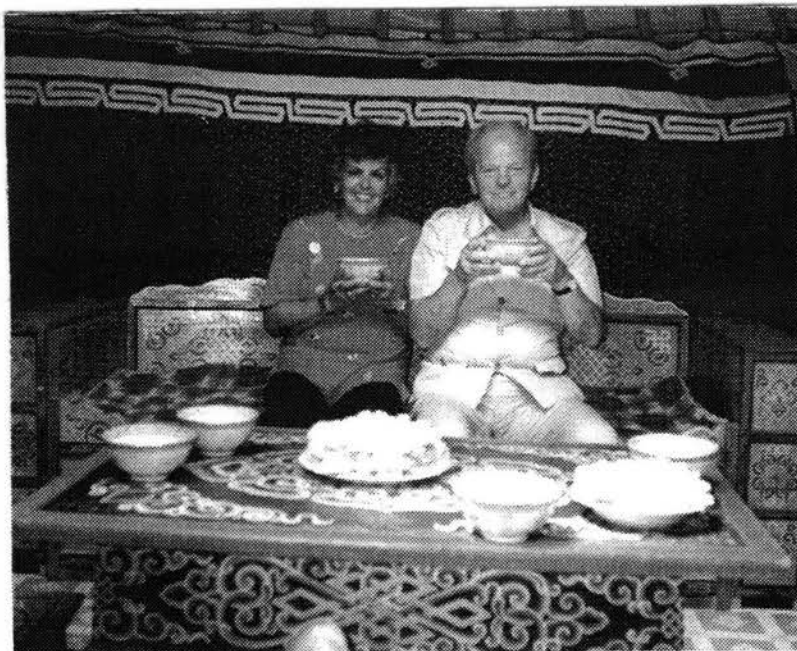
Midt om natten vågnede jeg. Op gennem røghullet så jeg fuldmånen og de mange stjerner. Rundt om mig sov nye og gamle venner. Det var svært at lukke øjnene igen. Stilheden og naturens styrke var overvældene.

På "skovtur"

Næste morgen gik det over stok og sten i landroveren på picnic 1 time fra lejrplassen nær en helsebringende kilde, hvis vand vi drak. Vore værtsfolk var redet i forvejen for at lægge store sten i bålet - for senere at lægge stenene i store metal junger sammen med lammekød, salt, urter og vand, der så blev dampkogt på bålet. Frokostbordet var en falden træstamme. Vi blev godt forkælet med øl og *arki* midt i denne frodige natur. Tilridende folk blev budt med til bords - med hestene bundet til et træ i nærheden. Godt hestene kendte deres vej hjem - deres herres tørst blev ikke slukket af den helsebringende kilde alene. Politibetjenten, der havde sovet uden for vores *ger*, deltog også i skovturen i fuld uniform med sin lille datter på 3 år ved hånden. Ind imellem fandt mongolerne helsebringende urter i skovbunden, som de tog med hjem.

Marianne & Søren i Mongoliet 1995. De drikker gæret hoppemælk i en *ger*.

Foto: Marianne Haslund-Christensen

Da vi sad rundt om bålet i skumringen uden for vores *ger*'er, kom en gammel mand ridende for at hilse på os - en aftentur på 11 kilometer fra hans *ger*. Han havde mødt familien før og kunne stolt fortælle, at han havde fået brev fra Michael fra Danmark og i de sidste 3 år havde læst engelsk ved selvstudie. Vi kunne virkelig føre samtaler med ham og snakke om de mongolsk/danske bånd, der var blevet knyttet her.

Ud og se på byen

Tredie og sidste dag gik vi med Chagdar rundt i byen. Den store foderstofstation lå stille og forladt. Dårlige tider gjorde det kun muligt at have elektricitet lørdag eftermiddag og søndag. Mejeriet var lukket og på hospitalet var de ved at lave et rørsystem til en central træbrændeovn. Lægen klagede over mangel på medicin og røngtenudstyr. Mangel på jod i vandet gav børn og voksne skjoldbugskirtelproblemer og deraf følgende vækstproblemer. I vesten tilsætter man jod til salt - en nem og billig løsning.

Hos købmanden var der langt mellem varerne. Men mongolerne klarer sig længe med kvæget, der både giver kød og mælkeprodukter, og som noget nyt ser man små haver med kartofler og grøntsager blandt *ger*'erne. De samler gødning, der bruges som brændsel i ovn og komfur.

Sommeren i Mongoliet var varm og solfyldt, men beretninger om vintervejret med temperaturer ned til - 40 grader giver stof til eftertanke. Mange mongoler prøver dog at overbevise os om, at vi bør besøge Mongoliet om vinteren, fordi det er så smukt.

Ved vores sidste måltid i birkelunden, nær de to flotte *ger*'er, kom lamaen ridende. Han satte sig

ved vores bord, tændte røgelse på en tørret kokasse, bad en lang bøn og endte så med at lade kokassen gå rundt til os alle.

Da vi rejste, stod vores værter med en skål fyldt med hoppe-mælk, som de med fingrene sprøjtede efter os - en velsignelse og ønsker om, at vi må komme tilbage - et ønske, vi alle håber skal gå i opfyldelse.

Hjem med minder

Beriget med gaver og indtryk fra nogle dejlige dage blandt gode venner, må vi sande, at tilværelsen i Mongoliet er barsk. Landet er i forandring efter 70 år som Sovjet Unionens lydstat.

Elsebeth Andersen blev udsendt som Danida-rådgiver i landbrugs-spørgsmål til Mongoliet i 1993. Hun har tidligere arbejdet med tilsvarende sager i Bangladesh og i Afrika.

Nogle mongolske landmænd forsøger at løse redskabsopgaverne i GER(13).
Foto: Elsebeth Andersen, aug. 1995.

Nu råder demokratiet med sine byrder og friheder for befolkningen. En vældig udfordring efter det sovjetiske formynderi, som til gengæld indebar hele nationens forsørgelse.

Det er nyt for det enkelte menneske at skulle tjene penge selv. Før arbejdede de på en statsfarm og fik løn hver måned, nu skal alt ske på eget initiativ.

Imens helikopteren igen letter, ser vi ned for en sidste gang på alle disse dejlige, smilende børn og gæstfrie voksne og ønsker for dem alle, at de svære tider snart er forbi, at smilet i deres øjne må blive til smil over forbedrede muligheder i Mongoliet. ☺

Marianne Haslund-Christensen

Marianne Haslund-Christensen er gift med Søren Haslund-Christensen. Hun har hørt om Mongoliet gennem hele sit liv med den familie.

Julebrev fra Mongoliet 1995

På denne 1. søndag i advent har vinteren omsider bredt sit hvide tæppe ud over "verdens største græsplæne". Efteråret har været mildt, omend vi havde en regulær snestorm den 22. september. Sommeren var som sædvanlig kort, men meget dejlig, idet vi havde forårets sidste og efterårets første sne henholdsvis den 28. maj og 9. september, så reelt er stepperne kun grønne i 3 måneder.

Traditionen tro følger hermed beretningen om "årets gang i Mongoliet". Jeg kan se tilbage på endnu et år med masser af arbejde og udfordringer i projekterne vedrørende "landmænd, køer og mælk", for som alle andre "pionerer" kommer vi - landmændene og os ansatte - ud for uforudsete vanskeligheder, som vi må finde en løsning på. Til gengæld er glæden stor, når noget lykkes. Vi prøver at begrænse "gråden over spildt mælk", når tingene ikke går helt efter planen, så til trods for vanskeligheder er jeg stadig optimist. Jeg har meget god hjælp i min unge tolk, min chauffør samt særlig én kollega i ministeriet, ligesom mit "system" (ambassaden i Beijing, Danida i København, eksterne konsulenter) støtter og bakker op om projekterne og viser den fornødne fleksibilitet, hvilket jeg alt sammen sætter stor pris på og er taknemlig for.

De nye landmænds evner og arbejdsindsats er selvfølgelig forskellige, hvilket også kan ses på deres resultater, for i modsætning til under planøkonomien kommer forskellighederne nu klart frem, og der er kontant belønning til dem, der gør en ekstra indsats. Individuelt har 3/4 af landmændene klarret sig godt, mens samarbejdet mellem dem omkring fælles mælkesalg og mulig etablering af an-

delsforeninger er vanskeligt. Det kniber med den gensidige tillid, ligesom de har haft rigeligt at gøre med at vænne sig til en ny tilværelse som private landmænd. Tiden er for de fleste endnu ikke moden til at gå i gang med et forpligtende og krævende samarbejde. Og det er der i virkeligheden næppe noget at sige til.

I år er yderligere to farme blevet opdelt i mindre private kvægbrug efter den samme model som sidste år, så nu har vi mere end 110 landmandsfamilier at samarbejde med. Disse to farme ligger i det vestligste Mongoliet, som er meget forskelligt fra "den store græsplæne" i den centrale del af landet, hvor de andre 5 ex-farme ligger, da det har høje bjerge, store saltsøer og decideret ørken.

Jeg er meget glad for at have fået mulighed for at opleve dette særprægede og vanskeligt tilgængelige område på alle tider af året, da vi har været derude fire gange. Turen foregår som regel med transportfly, hvor vi sidder på jernbænke langs siderne, men til gengæld går de ikke så højt op, så vi har en flot udsigt til det underliggende landskab, og oplevelser koster jo stadigvæk en indsats.

På mange måder er dette både det bedste og det sværeste job, jeg har haft. Det bedste, *fordi* jeg sætter så megen pris på at arbejde direkte sammen med de nye landmandsfamilier, *fordi* projektet er fornuftigt og praktisk og kan fremvise synlige resultater, og *fordi* det både bringer mig rundt i Mongoliets storslåede og smukke natur og i kontakt med så mange djærve mennesker. Det sværeste, *fordi* der ingen erfaringer er at trække på og alt skal afprøves for første gang, og *fordi* tingene også let kan gå galt - dårligt vejr, kvægsyg-

domme, foderproblemer, mælkesalg, individuelle uheld - hvilket kan betyde familiens økonomiske ruin. Dette er svært at bære, når jeg kender folkene og ønsker det bedste for dem. Jeg prøver at finde en balance i at brænde for sagen uden at brænde ud, for det hjælper jo ikke de mennesker, jeg arbejder for.

Udover arbejdsrejserne har jeg haft 2 andre dejlige ture til nye steder i Mongoliet. Det har været et år med mange uforglemmelige naturoplevelser, hvor jeg har oplevet nogle af landets fascinerende kontraster i nord, syd og vest.

Den ene tur var i juli sammen med Kirstine, min niece, hvor vi mødtes i Beijing og tog med toget til Ulaanbaatar og derefter på en campingtur til den nordlige del, som kaldes Mongoliets Schweiz.

Den anden tur gik til "kamel-festival" et sted i Gobi i oktober sammen med gode kollegaer fra ministeriet. Jeg er blevet meget fascineret af kamelens mange værdifulde egenskaber, så da jeg fik mulighed for at deltage i en "kamel-festival", måtte jeg slå til. Der var kåring af de bedste dyr, konkurrencer i kamel-relaterede aktiviteter, udstilling og salg af kamelprodukter samt væddeløb og tilridning af unge kameler i bedste cowboy-stil. Stemningen var dejlig og oplevelserne fantastiske og anderledes. Dagen efter var vi heldige at få én af udstillerne som guide på en flot tur længere sydpå gennem et meget varieret semi-ørken-landskab. Der så vi store flokke af gazeller og vilde æsler samt nogle få vilde får, som er meget sjældne. Jeg har forlænget min kontrakt med endnu et år. Jeg trives og har det godt på alle måder i dette smukke land. ☺

Elsebeth Andersen

Den 8. Sebtsandamba Khutuktu En Levende Buddha i Mongoliet

Den 8. Sebtsundamba Khutuktu i Urga var en "Levende Buddha". Han blev også kaldet Bogd Khan eller Bogd Gegeen. Han var leder af den buddhistiske kirke i Mongoliet og leder af den mongolske stat fra 1911 til 1924 med sæde i hovedstaden Urga.

Den 8. Sebtsundamba Khutuktu var selv af tibetansk oprindelse. Qing-dynastiets manchuere ønskede at mongolerne skulle samle sig omkring denne reinkarnation. Manchuerne havde den opfattelse, at lamaismen ville gøre mongolerne til et fredligt folk, som ikke ville gøre oprør mod dem. Den 8. Sebtsundamba Khutuktu eller Bogd Gegeen havde levet hele sit liv i Mongoliet og identificerede sig med mongolernes interesser.

Den 8. Bogd Gegeen havde lige siden sin barndom været utrolig klog, skarp og intelligent. Selv om han var den øveste lama, blev han tidligt gift og havde mange kvinder og drak gerne.

Han havde mange forskellige interesser. Han havde et rigt bibliotek af Østens bøger. Han samlede på eksotiske værdifulde kunstgenstande. Han havde en lille zoologiskhave med mange dyr, hvoraf nogle som elefanter og aber kom fra de varme lande i syd.

Han boede i et 2-etagers hus om vinteren. Det var noget nyt i Mongoliet på den tid. I vore dage er hans hus blevet til "Bogd Khan's Palads Museum", et af de vigtige seværdigheder for turister, som besøger Ulaanbaatar.

Efter hans ægtefælles død i 1923 tog han sig en ung kone til trods for at han var gammel og syg. Selv døde han i 1924.

Sebtsundamba Khutuktu havde en stor ejendom, som hed "Den

Den 8. Bogd Gegeen og hans kone.

Store Shabi". Shabi-ledelsen administrerede landet med de hyrder og dyreflokke som hørte til. Overskuddet gik til understøttelse af Bogd Gegeens hushold og religion.

Den 8. Sebtsundamba Khutuktu var en dygtig politiker. Han forudså at manchuernes Qing-dynasti snart ville falde fra hinanden.

På den årlige offeringsdag, 1. juli 1991, som foregik i bjergene nord for Urga til ære for Bogd Gegeen deltog både adelen og almindelige mennesker fra hele Mongoliet. Aristokratiet, en blanded gruppe af religiøse og verdslige personer diskuterede dagens politiske situation med Bogd Gegeen. Man talte også om muligheden for at opnå større frihed.

"Nu er det tid til at gøre vor mongolske tro stærk, til at beskytte vort land, og til at udvikle en politik for at leve med en langvarig fred og stor lykke," sagde Bogd Gegeen. Han gik igang med mange tiltag for at opnå Mongoliet selvstændighed.

Hans stilling var meget vigtig for det mongolske folk, fordi de i generationer havde troet på ham og på at manchuernes magt over Mongoliet en dag ville forsvinde. Kun Bogd Gegeen ville blive anerkendt af alle som leder af et teokratisk monarki (En stat ledet af et religiøst overhoved). Den 8. Sebtsundamba Khutuktu blev hyldet til tronen med kontrol over både den verdslige og den religiøse magt. Han fik tildelt titlen "Den der er ophøjet over alle".

Et parlament med 2 kamre og en regering med 5 ministerier blev grundlagt. Hele det mongolske folk ønskede at støtte Bogd Gegeen. Men efter 1915 viste det sig

at kun Ydre Mongoli formåede at danne en selvstyre regering under Bodg Gegeen. Under hans regering blev mange reformer og betydelige forbedringer gennemført. For eksempel kan nævnes et militær akademi, en skole for europæisk medicin, et trykkeri, en smedje, et telegraf kontor og en kraftværk til elektricitet. Kulminen ved Nalaikha nær Urga blev også åbnet i 1915. Den er stadig idag landets hovedleverandør af kul. En Mellemskole blev startet i 1912, og året efter blev 10 elever sendt på statens regning til videreuddannelse i Khiakta og Irkutsk, begge byer ligger i det sydlige Sibirien nord for Mongoliet. I 1911 grundlagde man 2 aviser, "Urga Nyhederne" (Orgaa News) eller som den hed på mongolsk 'Niislel Khureenii Medee' og "Det nye spejl" (New Mirror) på mongolsk 'Shine Toli'.

1921 var et vigtigt år for Mongoliet. På det tidpunkt havde Bodg Gegeen forsøgt at få gode kontakter til mange lande.

I Nationalmuseet for Mongoliets Historie er det 2 voksfigurer, en af den 8. Sebtsundamba og en af hans første koner, Dandogdal. Hun havde titel af "Mor for staten". ©

Dasndendev Bumaa

Bumaa er mongolog museumsinspektør ved Nationalmuseet for Mongoliets Historie i Ulaanbaatar. Hun er uddannet historiker og har tildels sin uddannelse fra Moskva. Hun er gift med en mongol fra Sühbaatar Aimag.

Den levende Buddha i Urga

Buddhismen forsøgte man lige siden Chinggis Khan's tid at indføre blandt mongolerne, men den satte sig først effektivt fast efter at Tumet-mongolfyrsten Altan Khan i 1577 var blevet buddhist. Han lod byen Hohhot bygge i Indre Mongoli. Han fik besøg af Khalkhamongolfyrsten Abadai Khan, som drog hjem og grundlagde 1586 det første kloster, Erdenezu i Ydre Mongoli. Buddhismen spredte sig blandt mongolerne. Khalkhamongol fyrstesønnen Zanabazar (1635-1723) gjorde især en stor indsats. Han grundlagde 1651 Gandan klostret i Urga på opfordring af Dalai Lama. Han oversatte også mange tibetanske skrifter til mongolsk. Han var desuden en stor kunstner, som skabte mange pragtfulde gudefigurer.

I 1650 gav Dalai Lama titlen Javzandamba (Sebtsundamba Khutuku) til Bodg (Den levende Buddha) i Urga. Han var det lamaistiske overhoved for buddhismen i Mongoliet. Den første Bodg var mongol. Han blev de næste 7 gange genfødt i Tibet på Qing-dynastiets befaling, fordi manchuerne ikke stoled på mongolerne. De følgende levende buddhaer ad tibetansk afstamning hed:

(2) Javzandamba Luvsandambiidonmi (1724-1757); (3) Ishdambiiinyam (1758-1773); (4) Luvsantüdvanchüg (1775-1813); (5) Luvsantsültemjigmed (1815-1841); (6) Luvsantüdenchoijijaltsan (1843-1848); (7) Agvaanchoijivan-chugperenlajamtso (1849-1868) (8) Javzandamba Agvaanluvsanchoijiyamdanzanvanchüg (1869-1924).

Der fandtes en 10-15 levende buddhaer i det gamle Ydre Mongoli. De blev anerkendt af manchuerne og sad på hvert deres kloster med tilhørende land, dyr og hyrder.

Den 8. Bodg Javzandamba eller Bodg Gegeen udviklede sig til en anti-manchu leder, i direkte modsætning til Beijings forventninger. Han støttede den anti-kinesiske modstand og blev 16. december 1911 udråbt med titlen "Den over alle" (elevated by all) som leder af et mongolsk teokratisk monarki i perioden 1911-1921.

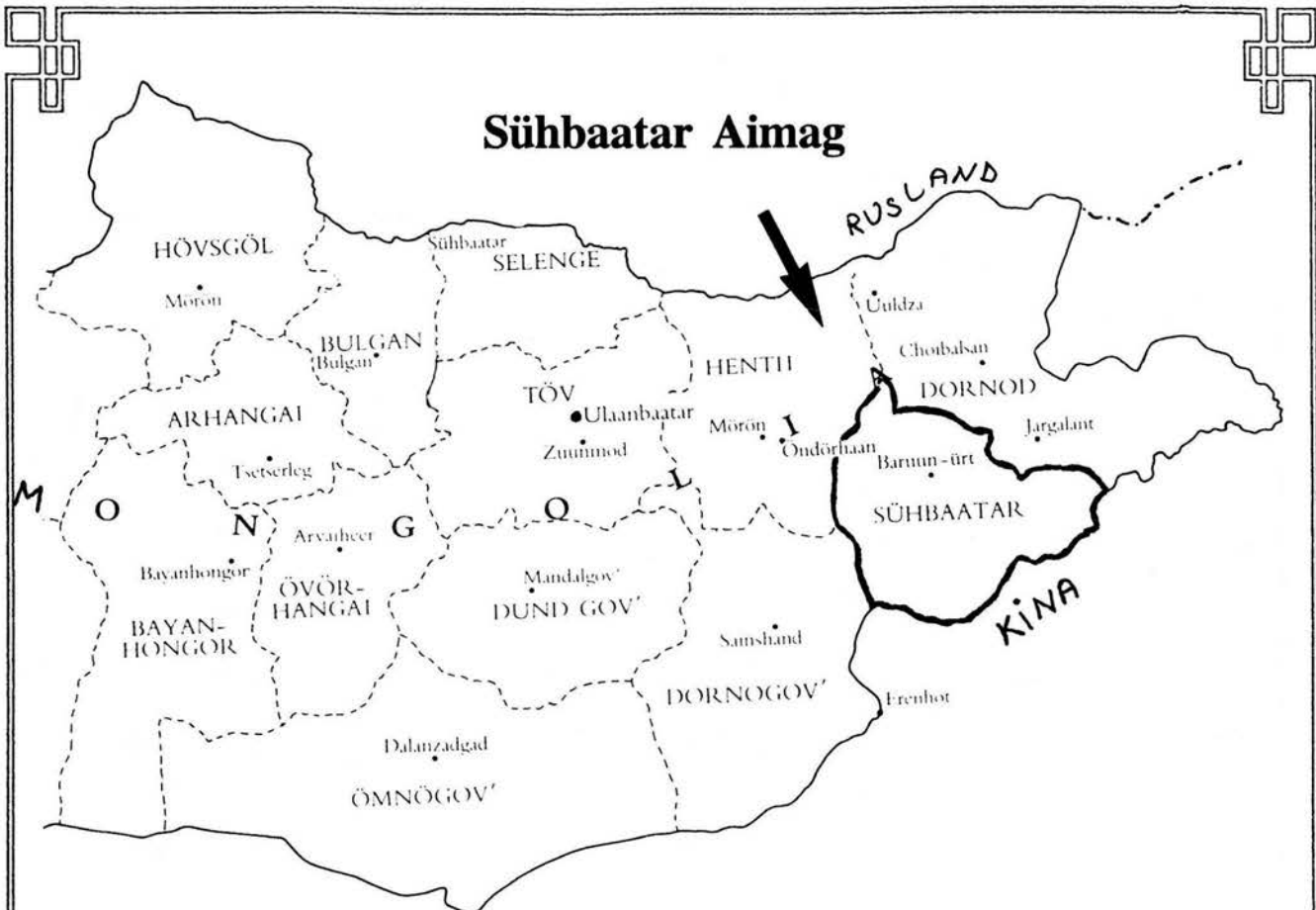
Efter omkring 200 år under manchurisk styre dannede Bodg Gegeen sin egen regering. Sain Noyon Khan Namnansüren blev udnævnt til statsminister. Da-lama Tserenchimed blev indenrigsminister. Chan Wang Handdorj blev udenrigsminister. Dalai-Wang Gombosüren blev krigsminister. Tüsheet Wang Chagdarjav blev finansminister. Erdene Wang Namsrai blev justitsminister.

Allerede i 1914 med europæisk forbillede dannede man et Overting og et Underting. Hural. Overtinget medlemmer var prinser, ministre og andre adelige folk. Undertingent medlemmer var fra de lavere klasser.

Den 1. november 1921 blev Bodg Gegeens magt begrænset til kun at være over religiøse forhold. Han forblev dog grundlovssikret monark til sin død i 1924. Han blev ikke genfødt. ©

Rolf Gilberg

Rolf Gilberg er dansk og museumsinspektør ved Etnografisk Samling på Nationalmuseet i København med ansvar for de mongolske samlinger. Han er uddannet etnograf fra Københavns Universitet.

Sühbaatar Aimag har fået navn efter national helten Damdiny Sühbaatar, fordi han er født dette sted.

Sühbaatar Aimag ligger i det østlige Mongoli på grænsen til Indre Mongoli i Kina. Området består mest af en bakket græssteppe med et areal på 82.000 km² eller dobbelt så stor som Danmark. Steppen ligger i en højde af 1.000-1.200 meter overhavet. Det højeste bjerg er Shiliyn Bogd (1.877 meter). Området er rig på mineraler. Der er fundet jern, kul, tungsten, zink, fluor, molybdæn og andet, men der er ingen minedrift sat iværk. Men andre værdifulde mineraler så som krystal, røgfarget kvarts, turkis og kalcedon (smykkesten) har man i mange år henter frem i området.

Provinsens fastlandsklima svinder mellem +40°C og -40°C. Der vokser over 300 slags planter, hvoraf en del kan bruges som medicin. I den vilde

natur kan man finde ulve, ræve, dzeren-antiloper, los, vaskebjørne og andre vilde dyr.

Provins hovedstaden hedder Baruun Urt og har et indbyggertal på ca. 13.000. Byen er provinsens administrative, kulturelle og industrielle center. Hele provinsen har en befolkning på 51.000 mennesker. Det svarer til befolkningen i Grønland eller til en stor dansk provinsby. Befolkningen består af 3 mongol folk: Khalkha, Dariganga og Uzemchin.

I det sydøstlige hjørne af provinsen ligger Dariganga vulkan sletten, som er overstrøet med en 30-50 gamle udbrændte vulkaner. Mange af dem har stadig deres kegleformede udseende med krater i midten. Hele egnen er oversået med lava, og der ligger et fredet bjerg, Lhachinvandad. Det er beboet af steppejorte.

Helt mod syd går landskabet over i ørken med store forekomster af sandklitter.

Hovederhvervet er færehold. Dog har man lidt landbrug omkring hovedstaden. Provinsen kan producere føde (korn, kartofler, grønsager, hør og grøntfoder) nok til eget brug. Der er endda overskud til at hjælpe naboen i syd, som ligger i Gobi Ørkenen, hvor det ikke er muligt at dyrke så meget.

Lokale håndværkere, især Dariganga-folk i syd, er kendt i hele landet for deres dygtige cicererede sølvmedarbejder, der pynter te-kopper, sadler og andre daglige brugsgenstande. Dariganga-sølvmedene fremstiller også sølv-smykker dekorerer med turkis og koral til kvinder.

I 1989 var der 1 uldvaskeri, 1 mejeri og 1 murstensfabrik. En 1/4 af arbejdsstyrken var ansat i industrien. Om det er sådan i dag, er der ingen oplysninger om. Dengang var der 1 landbrugsskole, 18 mellemskoler, 5 aftensskoler, og 60% havde en skoleuddannelse.

Dariganda

Navnet stammer fra den udslukte vulkan "Dar" i det sydlige af provinsen. Vulkanen "dar" var et meget helligt sted i gamle dage. Man kan stadig finde en *obo* på toppen af bjerget. Respekten for bjergene i området var stor blandt de lokale hyrder. Hver bakke havde sin egen beskytterånd. Folk var bange for at udtale navnene på de højeste bjerge, som også var de mest hellige, for på den måde at bringe ulykke på sig selv og deres familie.

På den måde blev navnet "Dar" tabu før i tiden. Overtroiske mennesker kaldte derfor bjerget for "Altan Chulun" (Gyldne sten) eller "Gonchig Sumu" (Barmhjerlighedens gud). Man forsøgte at gøre bjergånderne venlig stemte med gaver, så de ikke udløste stenskrud eller kastede andre ulykker på folk. De fattige hyrder havde ikke råd til kostbare gaver. Man gav hvad man kunne undvære, måske et redskab fra husholdet, farvede sten eller småmønter. På den måde voksede *obo*'erne på toppen af bjergene.

Dengang fejrede man Naadam for foden af Dar Bjerget. Folk strømmede til fra hele Dariganga-området. Efter passende ofringer til bjerget kastede man sig ud i bueskydning, brydning og hestevæddeløb. Nu om stunder tror folk ikke mere på bjergånderne.

Udsigten fra toppen af Dar Bjerget på en klar dag er meget smuk. Man kan se ud over de mange søer, som ligner spejle.

Der er et sagn om en af søerne, Ganga. Den har også givet navn til egnen. Sagnet fortæller, at Chinggis Khan engang have smedet et sværd på den flade top af Dosh Bjerget. Han dyppede sværdet i Ganga Søen for at afkøle det. Siden da har søens vand ord for at være helbredende og give kraft og mod til den der drikker det.

Hestetyve

Dariganga blev allerede under manchuene i 1600-tallet gjort til et administrativt område. Egnen havde længe været kendt for sit stårslået græsland, som ligger relativt nær Beijing. Manchu-kejserne valgte derfor at lade deres heste og kvæg græsse dér. Men disse "besættede" fortrød det efter nogen tid. I 1864 skrev den udsendte embedsmand (govenør) for området hjem til administrationen i Beijing:

"Darigang er kendt for sine tyve. De lokale hestetyve er ikke engang bange for at stjæle kejserens heste. Alene i sidste måned blev der stjålet over 100 af de bedste heste. Den slags modigt tyveri kan kun forklares med disse mænds ønske om at vise deres dristighed."

Ikke alle dariganga'er turde stjæle heste. Kun 'sain-ers', altså modige mænd blandt de fattige hyrder turde. De stjal heste og kvæg fra de rige og gav dem til de fattige. 'Sain-ers'erne skjulte sig i Shiliyn Bog Bjergene. De svor hinanden troskab og sammenhold, og at intet skulle komme i vejen

for kampen for folkets lykke. De svor også uforbeholden lydighed til deres leder, Toroi-bandi. Det var øgenavnet på en dariganga-hyrde Nanzan (1834-1904), der var deres leder. Myndighederne udlovede en stor belønning til den, der fangede ham. Men alle forsøg på at fange Toroi-bandi mislykkedes. De fattige hyrder skjulte i hemmelighed deres forguede helt. Selv var han hurtig og listig.

Folket digtede mange sange om ham. Nogle af dem fortæller om hans kampe mod de rige og mod sociale uretfærdigheder.

Hundredevis af tavse vidner til fortiden

I Dariganga har arkæologer fundet mange stenfigurer. I 1927 fandt man 17 stenfigurer, der var 1½-2 meter høje. De forestiller adelsmænd, som sidder på en trone. Den højre hånd hviler ved brystet, mens den venstre ligger på knæet eller albuen støtter på armlænet. Ud fra deres påklædning, frisure og anden udsmykning kan man se, at det drejer sig om adelens krigsmænd fra Chinggis Khans storhedstid i 1200-tallet og 1300-tallet.

Den tid frisure er blevet omtalt af både kinesiske (Zhao Hung & Shui Ting) og europæiske (Plano Carpini & Rubruk) kilder. Det stemmer overens med, hvad man se på disse figurer. Grave, som er fundet i nærheden, kan også dateres til denne periode.

Det er interessant at man kun finder disse stenfigurer i det østlige af Mongoliet. Nogle af figurerne er udført med stor håndværksmæssig kunden. Hvem figurerne forestiller, hvorfor de er opstillet, og hvem der har gjort det, ved man ikke. ©

Rolf Gilberg

Rottens år

19. februar 1996 - 6. februar 1997

Rottens år er det første år i de 12 dyrs cyklus i det kinesiske kalendersystem. Derfor regner man det, for det bedste tidspunkt at lægge nye planer og sætte ny udvikling i gang. Det er et år med velstand, med muligheder og gode udsigter. Der er måske ikke megen aktivitet at se på overfladen, men dybt under den planlægges alle mulige former for forandring. Et løst indfald kan pludselig blive til en revolutionær idé, for det er en tid, der syder af skabende aktivitet, en tid, hvor man får øje på nye horisonter og til sin overraskelse opdager, at der er tusind uprøvede muligheder. Det er en god tid til at diskutere nye metoder, nye planer og omorganisere og genoplive projekter. Senere kan der måske komme modstand og skepsis, men det er tiden til at skitsere nye planer.

Internationalt set er Rottens år sjældent særlig bemærkelsesværdige. Men historisk betragtet kan det godt tænkes, at begyndelsen til en voldsom verdensomveltning gøres i et Rotte år ved en tilsyneladende ligegyldig, men alligevel meget betydningsfuld handling. Verdens økonomien vil i almindelighed få et opsving. Priser vil gå op og ned på børsen og på madvarer. Man kan være heldig at tjene formuer, og det vil være et godt år for at forøge rigdom. Langtidsinvesteringer vil give gode afkast. Alle eventyr, som begynder i Rottens år vil blive gode, hvis de er godt forebredte. Lad være med at tage hanser eller unødvendige risiko for Rottens år er stadig en del af den kolde vinter og nattens mørke. De som spekulerer ukritisk og overvurderer sig selv, vil ende op med nogle meget ubehagelige tømmermænd.

Hvad helbredet angår, bringer begyndelsen på en ny cyklus fornyet vitalitet. Mindre lidelser kan ventes at forsvinde, medens mere alvorlige går i ro. For kærligheden er det et godt år for næsten alle. De, der ikke har en partner, har udsigt til at finde en, og de, der lever i faste forhold, kan vente forøgelse af familien i form af børn eller børnebørn.

Generelt vil det blive et lykkeligere år end ellers. Der vil ikke være mange eksplosive hændelser med krig og langt færre katastrofer end for eksempel i Tigerens eller Dragens år. Alligevel vil det blive et krydret år. Der vil dog være en del råben og skrigen, som dog kun være gøre lidt fortræd. De fleste vil have en god tid.

Hvordan du vil klare dig i Rottens år

Er du født i Rottens år, vil det gå dig sådan:

Det bliver et lykkelig år for den som er født i et Rotte år. Tiden er inde til nye opgaver og initiativer. Han/hun kan se frem til en forfremmelse eller forbedring af sin løbebane. Det er et godt tidspunkt for rotte-mennesket at flytte på, at begynde et nyt arbejde eller at få sig en ny partner. Økonomien vil være stabil og der kan fra uventet side dukke penge op. Helbredsmæssigt vil det gå godt. Man vil føle sig i form med kun få mindre problemer. Det vil være fornuftigt at være forsigtigt og

gemme lidt af årets overskud, for Oksens år vil ikke blive så godt for Rotten.

Født i Oksens år:

Rottens år vil blive et nemt og lykkeligt år for Oksen. Held vil bringe gode resultater til hans/hendes gøremål. Alle tidligere problemer synes at ville forsvinde. For Oksen med sit stille væsen vil det være bedre at investere end at gå aktivt ind i nye projekter. Oksen vil få anerkendelse for sit arbejde og vil måske få en vigtigere stilling. Det kan forventes, at der vil være ting at fejre i hjemmet. Med hensyn til helbredet, vil der være forbedringer undervejs, sær for dem, som har problemer med led eller knogler. Uheldigvis vil den romantik, som begynder i Rottens år, ikke holde længe.

Født i Tigerens år:

Det bliver ikke noget særligt lykkeligt år for Tigreren. Især vil Tigreren klare sig dårligt i et Rotte år. Tigreren vil opdage at der er knapt med penge eller at de holdes borte fra en. Det ser dog ud til at blive et godt år, at gøre sig bemærket i erhvervslivet og i selskabslivet. Begge områder vil dog tære stærkt på Tigerens energi. Investeringer vil dog med tiden komme igen med renter. Tigreren vil kun blive belønnet, hvis han/hun er forsigtig og tålmodig. Tigreren skal undgå impulsive handlinger og være lidt tilbageholdende i sit udsyn.

Født i Harens år:

Det bliver et roligt, men ikke få godt år. Ingen overraskelser, ingen store problemer, men heller ikke så udbytterig, som Harren

kunne forvente. Det er vigtigt at holde godt øje med økonomien. Der kan komme lidt problemer med helbredet, måske risiko for ulykkestilfælde. Udviklingen vil være jævn, da der ikke synes at kunne forudses problemer hverken på arbejdet eller i familien. Det er året, hvor det vil være godt for Harenen at lægge fremtidsplaner, at sætte nye planer igang eller at købe en ejendom. Dog kun hvis investeringerne holdes på et rimeligt lavt plan.

Født i Dragens år:

Det bliver et godt år for Dragen, både med hensyn til helbredet, kærligheden og arbejdet. Det er det rigtige tidspunkt at begynde nye aktiviteter. Det gælder om at kunne udnytte de mange muligheder, der vil dukke op i årets løb. Penge vil flyde til, men blot en dårlig forretning vil kunne gøre et grimt indhug på Dragens resurser. Han/hun vil kunne slappe helt op uden problemer og den almindelige overordnede præstation vil være god. Der vil ikke være væsentlige problemer hverden på arbejdet eller i familiem.

Født i Slangens år:

Det vil blive et aktivt år med gode fremskridt. Nye muligheder og chancer vil opstå. Slangen vil forbedre sin levevej. Der vil være kreative perioder og andre, som er stille og begivenhedsløse. Det kan blive et år med både gode og dårlige dramatiske begivenheder. Det finansielle udnytte vil netop dække årets tab. Det er en periode hvor man hverken skal låne eller udlåne penge. Det vil være en god ide at se at få ordnet uløste problemer, så Slangen kan få mest mulig ud af det meget fine Oksens år, der følger.

Født i Hestens år:

Det bliver et vanskeligt år for Hesten. Der kan vises sig penge-sorger. Det er et år, hvor Hesten hverken skal låne eller udlåne penge. For Hesten vil der være ulykkelig kærlighed og familieproblemer. Det er vigtigt at undgå konforntationer, især med loven. Hesten skal også passe på sit helbred. Det er tilrådeligt ikke at løbe nogen unødvendig risiko. Hesten skal generelt være forsigtig, standhaftig og tålmodig.

Født i Fårets år:

Det bliver et godt år for Fåret. Gaver og gevinster kommer fra så mærkelige kilder som spil, lotteri og den slags. Der vil ikke være sygdom eller større problemer. Det er mulighed for styrkelse af forretningsforbindelse, forbedring af ens erhverv og private venskaber. Hjemmelivet vil blive fredligt med muligheder for romantik og social medgang.

Født i Abens år:

Det bliver et lykkelig og heldigt år for Aben. Det bliver et år med nye forslag og nye ideer, med opfindsomhed og vækst. Fysisk er Aben helt på toppen. Penge kommer fra uventet side. Det er et godt tidspunkt at låne penge. Det er en særlig god tid for at forbedre sin arbejdsmæssige og sociale stil-

ling. Der kommer nye medlemmer i familien. Problemer bliver hurtigt og nemt løst. Aben bliver fejret eller set efter af indflydelsesrige personer.

Født i Hannens år:

Det bliver et vanskeligt år for Hanen, som vil blive tvunget til at tære på de opsparede reserver. Det vil Hanen ikke kunne lide, fordi pengene bliver få. Der vil ikke være megen støtte at hente blandt venner, eller de vil svinge en, hvis man søger deres hjælp. Hanen skal være varsom med at inddrage sig i nogen form for partnerskab, uanset om det gælder forretninger eller kærlighed. Der vil være hovedpine i hjemmet og ubehag med helbredet, fordi Hanen er tvunget til alene at løse sine egne problemer. Det bliver et år med megen betænksomhed og beherskelse.

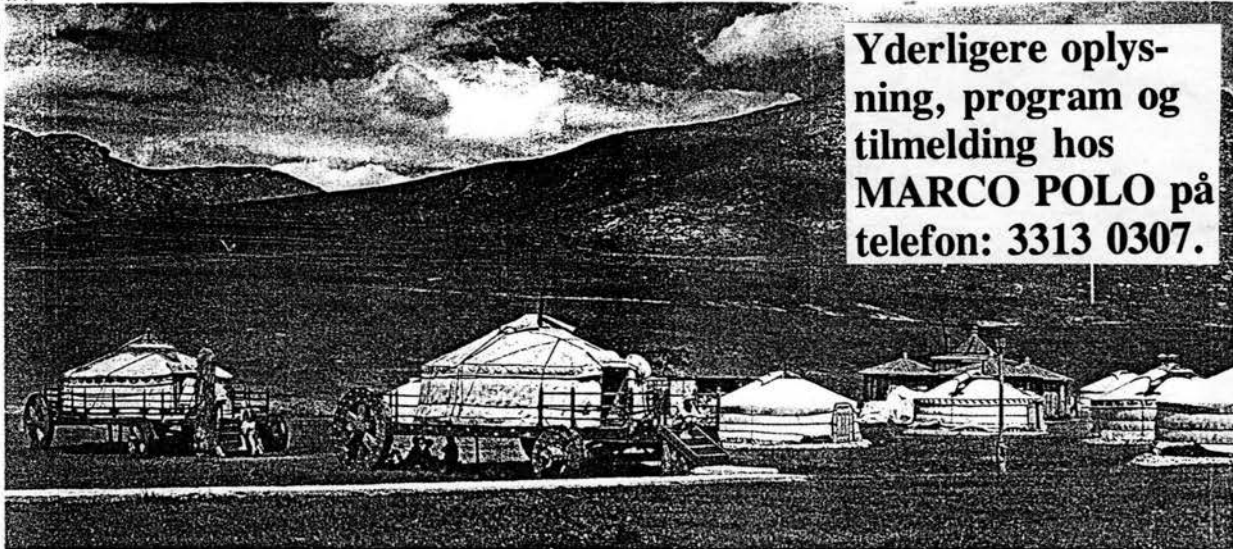
Født i Hundens år:

Det bliver et pragtfuld år for Hunden. Han/hun vil få medgang i forretninger og på arbejdspladsen eller vil få ekstra indtægt fra investeringer. Det er dog ikke et godt år at låne penge i. Helbredet vil være fint, men der vil komme nogle problemer i hjemmet eller med børnene. Året vil bringe vækst. Hunden bør undersøge alle muligheder, fordi det er en meget gunstig periode.

Født i Vildsvinets år:

Det bliver et år med usikkerhed. Problemer på arbejdspladsen og i hjemmet er uløste. Vildsvinet vil miste noget, som han/hun troede, at de havde sikret sig. Han/hun vil klare at overvinde problemer og vanskeligheder, men bekymringerne vil tynde ham/hende ned og give modgang med færre muligheder for fremgang. ©

En jysk Vismand

Dhjengis Khan lejren i Ulaan Baator

Yderligere oplysning, program og tilmelding hos MARCO POLO på telefon: 3313 0307.

Jubilæumsrejse i Mongoliet

NYHED
Gæstespis med dansk rejseleder

Det er i år 100 år siden, at en af Danmarks store opdagelsesrejsende blev født. Henning Haslund-Christensen (1896 - 1948) gjorde store opdagelser i Mongoliet og er den direkte årsag til, at Nationalmuseet i København har en af verdens bedste mongolske samlinger. 100-års jubilæet skal fejres med en eventyrlig rundrejse i Mongoliet. Turen begynder i Kina. I Peking når vi at se Den store Mur, Minggravene og Den forbudte By, inden vi flyver til Mongoliets hovedstad, Ulaan Baator. Vi besøger Dhjengis Khan lejren og ser udstillingen af dragter, telte og vogne. Vi får lejlighed til at deltage i den 75. Naadam festival, der vil være særlig festlig med hestevæddeløb, brydning og bueskydning - Mongoliets tre foretrukne sportsgrene.

Vi kører med jeep mod sydøst til Khara Khorum, som var landets hovedstad i det 13. århundrede. Mange steder er der ingen veje, men kun sandede hjulspor. På vej sydpå gennem Gobiørkenen forvandles steppen og store dele af ørkenen til et overvældende blomsterflor, hvor nomadernes heste, kameler og yakokser græsser. Steppen er også rig på vilde dyr som det årvågne murmeldyr, traner og ørne. Vi møder vilde flokke af gazeller og khulaner - det asiatiske vildæsel. Nætterne i vildmarken tilbringes i stationære ger-telte eller i medbragte telte. Hos nomaderne smager vi på de lokale specialiteter som mongolsk ost og gæret hoppedemælk.

I nomadelejren Duut Man-khan - Det syngende Sand - bor vi i to nætter. Vores lejre

ligger ved en frodig grøn oase med udsigt til sandklitter, som er mere end 300 meter høje. I den sidste udløber af Altai bjergene besøger vi en gletcher i Gribbekløften. På vej mod Ulaan Baator besøger vi Bayan Tsag, der er et af de spændende steder for fund af dinosaurer.

I Ulaan Baator skal vi besøge Gandan templet, den sidste konges vinterpalads, Zanabazar Kunstmuseet og Det Naturhistoriske Museum med de store dinosaurskeletter. Turen slutter i Ulaan Baator.

Flyvning med SAS og - Mongolian Airlines

Afrejse: 7 juli 1996
Hjemkomst: 25 juli 1996
17 dage/15 nætter
Pris: ca. 24.000 kr.
Eneværelsetillæg: 2.500 kr.
Rejseleder: Birgith Sloth
Alt er inkluderet i rejsepris til Mongoliet.
Når rejsen er betalt, skal der kun tænkes på lommepenge.

Ring efter detaljeret beskrivelse af denne tur.

HENNING HASLUND-CHRISTENSEN

Hos Marco Polo Tours har Henning Haslund-Christensen rejser en særlig betydning. Vores Bethsy Holk kendte ham, da hun var helt lille. Han kom hos hendes farfar - en anden af Danmarks store opdagelsesrejsende, Congo-fareren Albert Christophersen. Albert Christophersen var rejsefælle for den verdensberømte Stanley fra 1879-84. Han var den første hvide mand, der fuldførte den meget barske tjeneste hos Stanley. Henning Haslund-Christensens eventyrlige liv som

opdagelsesrejsende var præget af hans imponerende sindsro og et ukueligt personligt mod. Midt under en mongolsk stammes blodige fejde mod japanere færdes han frejdigt i begge lejre for at frigive liget af en fældet åndemaner - Den femskæggede Shaman - hvis enestående dragt og maske var hans hedeste attrå. Det farefulde tog lykkedes ved snedig list, og den femskæggedes pragtfulde udstyr befinder sig nu på Nationalmuseet.

Henning Haslund-Christensen (t.h.) med sin onkel Albert Christophersen

Blandt steppens nomader

Oplev de grønne mongolske vidder, hvorfra Chinggis Khan og hans rytterfolk i 1200-tallet erobrede det meste af Asien. På de endeløse stepper græsser nu hyrdernes flokke af får, geder, kvæg, kameler og ikke mindst heste. Bo i de mongolske runde filttekte og stil tørsten med gæret hoppemælk. Oplev mongolernes store gæstfrihed og se de mange solbrændte smil. På rejsen besøger vi udover hovedstaden Ulaanbaatar også Karakorum, hvor Chinggis Khan havde sin hjemstavn. Et af turens højdepunkter bliver besøget på "Danskergården" i det nordvestlige Mongoliet, som blev grundlagt i 1923 af blandt andre Henning Haslund-Christensen. Vi deltager i festlighederne i forbindelse med Haslund-Christensens 100 års dag. Rejsen foregår samtidig med den årlige Naadam-fest, hvor de traditionelle mongolske sportsformer (hestevæddeløb, brydning og bueskydning) er i fuld gang. Vi rejser med jeep over steppen, hvor vejen ofte ikke er mere end et hjulspor. Til gengæld er man hele tiden tæt på den pragtfulde natur.

Rejseleder: Roif Gilberg

Dag 1. Afrejse fra København via Moskva.

Dag 2. Ankomst til Mongoliets hovedstad

Ulaanbaatar om morgenen. Efter ankomsten indlogeres gruppen på et privat hotel.

Dag 3. Heldagstur i Ulaanbaatar. Den starter ved mindesmærket for de faldne soldater i 1921. Derfra er der udsigt over hele Tula dalen. Vi besøger den centrale plads, landets navle, hvor der står en statue af helten Shuke Bator foran parlamentet og teatret. Vi besøger det naturhistoriske museum, kunstmuseet, Ganden klosteret og måske en munkeskole. Om aftenen går vi en tur i teatret.

Dag 4. Vi flyver fra Ulaanbaatar til Karakorum, Chinggis Khan's gamle hovedstad. Den er der dog intet tilbage af, men på stedet ligger derimod det smukke kloster Erdene-zuu fra 1586. Vi overnatter i de mongolske, runde filttekte, "ger", fire i hvert telt.

Dag 5. Fra Kharakorum laver vi en heldagstur gennem et smukt landskab til Orhon flodens vandfald. Her spiser vi frokost i det grønne. Bagefter vandrer vi en tur. Vi kører tilbage til Karakorum og overnatter i et ger-hotell.

Dag 6. Om formiddagen besøger vi en mongolsk hyrdefamilie på steppen. Der er mulighed for at ride en tur på deres heste og drikke gæret hoppemælk. Om eftermiddagen flyver vi tilbage til Ulaanbaatar.

Dag 7. Med fly til Moron, som er hovedstad i Hovsegol Aimag. Det er en smuk provins med skovklædte bjerge, store græssletter, mange søer og vilde dyr. Vi

går en tur i byen og ser på folkelivet.

Dag 8. I jeep fra Moron til "Danskergården" i Bughantal. Det tager en 8-10 timer. Overnatning i ger.

Dag 9. Mens vi er ved "Danskergården", skal vi opleve den nationale festdag, Nadaam. Den fejres især med hestevæddeløb, brydning og bueskydning.

Dag 10. Heldagsudflugt til Hovsegol søen. "Mongoliets blå perle", på 2.760 kvadratkilometer. Den er en af verdens største ferskvands søer. Vi holder picnic i den smukke natur og tager tilbage til "Danskergården".

Dag 11. Vi ser på landbrugsdrift, kvægavl, heste og produktion af mælk og ost. Besøger en mongolsk familie for at smage på gæret hoppemælk og spise færekod, stegt på varme sten.

Dag 12. I jeep tilbage til Moron.

Dag 13. Med fly fra Moron til Ulaanbaatar.

Dag 14. Heldagstur til Terelga, 70 km øst for Ulaanbaatar. Stedet har en spændende og flot natur, og er et yndet udflugtssted for mongolerne.

Dag 15. Fridag og reserve-dag. Der er mulighed for at handle, opleve gadelivet, gå på flere museer eller i templer.

Dag 16. Flyafgang midt på dagen. Ankomst til Moskva, hvor vi overnatter.

Dag 17. Formiddagsfly til København, hvor vi ankommer ved middagstid.

N.B. På grund af ressource-mangel og det lidt tilfældige transportsystem i Mongoliet efter kommunismens fald, kan der ikke garanteres for at dagsprogrammet bliver på den måde og i den rækkefølge, som her er beskrevet. Det vil blive en meget usædvanlig rejse, hvor improvisationen er en del af eventyret.

Yderligere oplysning, program og tilmelding hos TRAVEL LIFE på telefon: 3315 5744.

Afrejse: 1. juli
Hjemkomst: 17. juli
Pris: ca. kr. 20.000,-
Prisen inkluderer fly, landarrangement, overnatninger med helpension.
Prisen er baseret på min. 10 deltagere.

MONGOLIET

Mongolia Safari 15. juli 1996

Forfatteren Jørgen Bitsch arrangerer igen i år en safarti til et meget eventyrligt område i Mongoliet, som han og hans gruppe har patent på. Tilmeldelse haster, da rejsen er ved at være udsolgt.

Forlang brochure hos:
Jørgen Bitsch Safari,
Clausholm, Drødhøjvej 9,
8420 Knebel, Danmark.
telefon/fax: 8635 6035.

Det store eventyr i Mongoliet

Hvert år i juli måned leder Jørgen Bitsch en safari til det ukendte mongolske paradys ved *Gungin Sum*. I Mongoliets hovedstad Ulaanbaatar ser vi blandt andet skeletter af de gigantiske dinosaurer, alene navne som Tyrannosaurus og Dinosaur Rex virker imponerende.

En anden dag aflægger vi visit i Gandan-templet, Det arbejdende Tempel. Det er fuld af mongoler, der drejer bedemøller og ofrer til tempelguderne. Lama præsterne kommer gående med røde kapper og store gule hatte. Tempeltjeneren bringer store kobberkander med kummis og smørte, bibliotekaren bringer hellige skrifter i form af løsblade bundet sammen mellem to træstykker. Går man ind i templet, hører man lamaerne mumle rituelle bønner, blæse i øredøvende horn og slå på store trommer. Med ét er man ført århundrede tilbage i tiden.

Men disse "turistattraktioner" er intet sammenlignet med den ekspedition, vi skal ud på til *Gungin Sum*, prinsessens tempel.

En gammel fabel fortæller, at en mongolsk prins, som var på besøg i Beijing, blev forelsket i en kinesisk prinsesse. De blev gift og tog til Mongoliet. Men der kom ufred. En kinesisk hær drog til Mongoliet og røvede prinsessen med til Kina på et tidspunkt, da prinsen var bortrejst. Da han kom hjem og opdagede, at hans kone var borte. Han red straks med to mand de ca. 1.000 km til Beijing, stormede ind i kejserens palads, huggede vagterne ned og tog sin prinsessen med hjem til Mongoliet, før det kinesiske bureaukrati fik samlet soldater. Ved gentagne senere skærmysler med kineserne var prinsessen på mongolernes side. Hun blev så folkekær, at for at beskytte hende mod bortførelse, blev der bygget et tempel til hende "bag de store floder, og bag 'lagkage'-bjergene i en lund med store cedertræer."

Det er ruinerne af *Gungin Sum*, prinsessens tempel, der er vort mål. En tidlig formiddag begynder vor færd i en stor terraingående bus, der kører os til mongolhøvdingen Dembkes lejr, hvor vi bliver installeret i fine jurter og møder ægte mongolsk gæstfrihed og venskab.

Næste morgen kommer ekspeditionsudstyret. Vi rejser videre med en stor og solid lastvogn og en jeep. Fra tidligere ekspeditioner har vi erfaring for, at de kan sidde fast i floder eller sumpe. Derfor medbringer vi også to yakkærrer og en halv snes heste. Således udrustet er vi sikre på at komme frem. Når lastvogn eller jeep sidder fast, læsser vi den vigtigste del af bagagen på yakkærrerne og efterlader chaufførerne og noget mandskab til at få bilerne fri. Det kan tage en dagstid, men fri kommer de altid.

I mens jubler vi af begejstring over at vandre eller ride gennem det himmelske landskab. Her er blomster i en mængde, der ikke

overgås af nogen dansk have. Vi oplever dansende traner, skrigende glenter og morsomme murmeldyr. Når vi er heldige, ser vi ulv, hjorte og den store brune bjørn.

Landskabet bølger blidt med små bakker og bjerge, der på nordsiden, hvor solen ikke udtørre jordbunden, har en paryk af lysegrønne lærketræer. I dette herlige landskab rejser vi vore telte med den store jurte i midten. Den er beregnet til spisestue. Men vi foretrækker i regelen at spise i den frie natur, hvor vor kok i kridhvid kokkeuniform serverer lækre retter for os. Derefter er der lejrball af duftende lærketræ, en flaske går rundt, og vore mongolske hjælpere kommer og synger for os.

Efter at have vandret eller redet i en ugestid gennem en vild natur, hvor vi ikke engang møder en mongol, når vi til ruinerne af *Gungin Sum* under de store cedertræer. Fablen om *Gungin Sum* er blevet til virkelighed.

Jørgen Bitsch

Udsendt

Dansk agronom skal arbejde i Mongoliet

UD FORD KINUGJEN
16. MARTS 1995

Grethe Kock er Santalmissionens 2. udsendte til mongoliet.

Den 29-årige **Grethe Kock** rejser i denne måned til Mongoliet for Dansk Santalmission. Her skal hun hjælpe fåre- og gedeavlere og undervise ansatte i landbrugsministeriet i engelsk.

Grethe Kock er uddannet som agronom på Landbohøjskolen med får og geder som speciale. Hendes opgave i Mongoliet bliver at fremavle dyr med bedre egenskaber og få malkegederne til at producere mere mælk. Samtidig skal hun også forsøge at forbedre dyrenes sundhedstilstand.

Hun skal arbejde for Dansk Santalmissions samarbejdspartner i Mongoliet - den internationale missionsorganisation Joint Christian Service, der i øjeblikket har 20 missionærer i Mongoliet. De er alle engageret i sprogundervisning, afvænnelse af alkoholikere, børnearbejde i slumkvarterer og litteraturarbejde. Grethe Kock bliver Santalmissionens 2. udsendte til Mongoliet.

Rejse

Midten af Mongoliet

Uge 28-29-30 (afrejse/hjemkomst dato er endnu ikke fastlagt).

3-ugers rejse i Chinggis Khans storslåede land med de uendelige grønne stepper, bjerge, floder, søer og skove - alt samlet i Archangai. Her er byerne få og små, men spredt i landskabet ligger nomadernes filttelte. Deres kultur er enestående - århundrede gammel og stadig livskraftig. Vi oplever den på turen, som foregår i jeep kombineret med vandring i udvalgte områder. Overnatning i enkelte hoteller og medbragte telte. I starten og i slutningen af turen bliver der nogle få dages ophold med sightseeing i Mongoliets hovedstad Ulaanbaatar og i Kinas hovedstad Beijing. Begrænset deltagerantal.

Anslået pris: 19.000 kr. som inkluderer transport (fly/tog/jeep) samt overnatning og forplejning i Beijing og Mongoliet (dog minus drikkevarer).

Leder: Anita Garbers.
Yderligere oplysning, program og tilmelding på telefon: 3122 3729.

Foredrag

Hold 34: MONGOLERNE - Steppens nomader

Ved museumsinspektør, mag.scient. Rolf Gilberg. 5 onsdage 14.15-16 (6/3-10/4).

Klemte inde mellem Rusland og Kina ligger staten Mongoliet med 2 millioner indbyggere. En stor del af mongolerne lever stadig som nomader. Hyrderne passer får, geder, kvæg, kameler og heste. Til trods for befolkningens ringe størrelse havde mongolerne under deres berømte leder Chingis Khan i 1200-tallet kontrol over det meste af Asien, som også blev kulturelt påvirket af dem. I 1990 forlod Mongoliet et kommunistisk styre og indførte demokrati. Det har nu markedsøkonomi og kæmper med at tilpasse sig nye tider.

Nationalmuseets store udstilling »Mongolerne - steppens nomader«, der slutter den 5. maj, markerer 100-året for Henning Haslund-Christensens fødsel. Han indsamlede i 1930'erne de ca. 2.500 genstande, der danner grundlag for udstillingen.

Mongolernes historie - fra Chingis Khan til Kublai Khan med Marco Polo i 1200-tallet (6/3). Livet på steppen - nomadernes liv (13/3). Mongolernes religion - shamanisme og buddhisme (20/3). Mongolernes nye historie - Mongoliets frihedskamp i det 20. århundrede (27/3). Omvisning på Nationalmuseets mongoludstilling (10/4).

Forelæsningsne finder sted i Købmagergade 46, auditorium 7. Adgangskort kr. 195,- (65-pris kr. 155,-) fås på Folkeuniversitetets kontor, Købmagergade 52, 1150 København K. Ved fremsendelse af check eller indbetaling til postgiro 7 00 42 65 refereres til HOLD 34.

Kender du mongolske genstande? (4)

I GER(15) blev der stillet 3 opgaver. Her kommer svarene.

OPGAVE 6: svar

De 3 genstande er te-plader, eller "murstenste", som de kaldes i daglig tale. Man fandt hurtigt ud af, at te, som det pulver vi alle kender, ville smuldre bort, når det i poser hang og daskede i månedsviis på ryggen af kameler. Man nåede simpelthen frem med for lidt te. Der var et stort spil. Derfor fandt man på at pulverisere teen og presse den til en hård plade. Så kunne man også blande noget af den dårligere te i. Pladerne blev fremstillet i nogle få forskellige størrelser, så et vist antal passede til et kamellæs. Ofte blev murstenste brugt som værdimåler. Et dyr kunne være værd så mange murstensteplader og et andet et andet antal. På den måde kunne man handle uden at have rede penge.

OPGAVE 7: svar

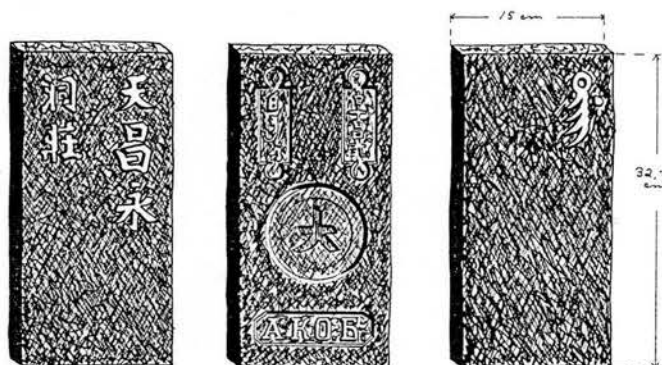
Opgave 7 viser 2 genstande, en tordenkile og en klokke. Begge dele bruges samtidig af lamaer ved visse religiøse ceremonier. Redskaberne holdes i hver sin hånd. Det er nok nogle af de religiøse redskaber munkene oftest bruger.

OPGAVE 8: svar

I et lille hylster ligger en jadering. Den bruges til beskyttelse af tommelfingeren ved bueskydning. Man spænder buestrengen med tommelfingeren. Jaderingen hjælper med til at holde på buestrengen og den beskytter tommelfingeren, når strengen svipper tilbage. I Mongoliet spænder man ikke buen med pege- og langfinger, som man gør i Europa.

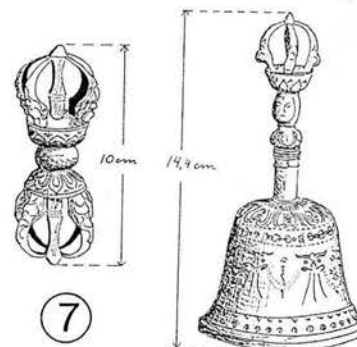
DANSK MONGOLSK SELSKAB

GER N.15 - OKTOBER 1995

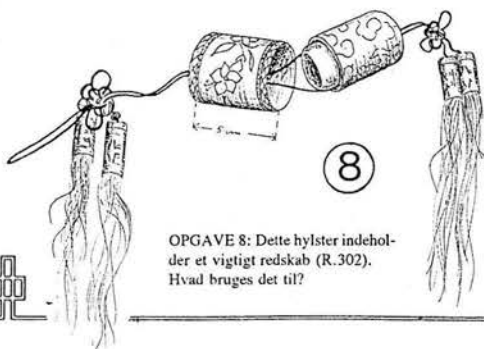
OPGAVE 6: Disse 3 genstande (R.VI-6 a-c) er købt i Hailar hos Solon-mongoler i 1937. Hvad bruges de til?

⑥

OPGAVE 7: Disse 2 genstande (R.VII-228 og R.VII-229) er købt hos khorchin-mongoler i det nordøstlige Indre Mongoli i 1937. Hvad bruges de til?

⑦

OPGAVE 8: Dette hylster indeholder et vigtigt redskab (R.302). Hvad bruges det til?

⑧

OPGAVE 9: spørgsmål

Denne genstand er fra Chakhar indsamlet i 1938. Den findes ikke på Nationalmuseet, men er den del af den samling, Haslund-Christensen sendte til Paris. Hvad bruges dette instrument til?

OPGAVE 10: spørgsmål

Denne genstand (R.I-42) er købt i 1938 i Tumet af en Khalkha-mon-

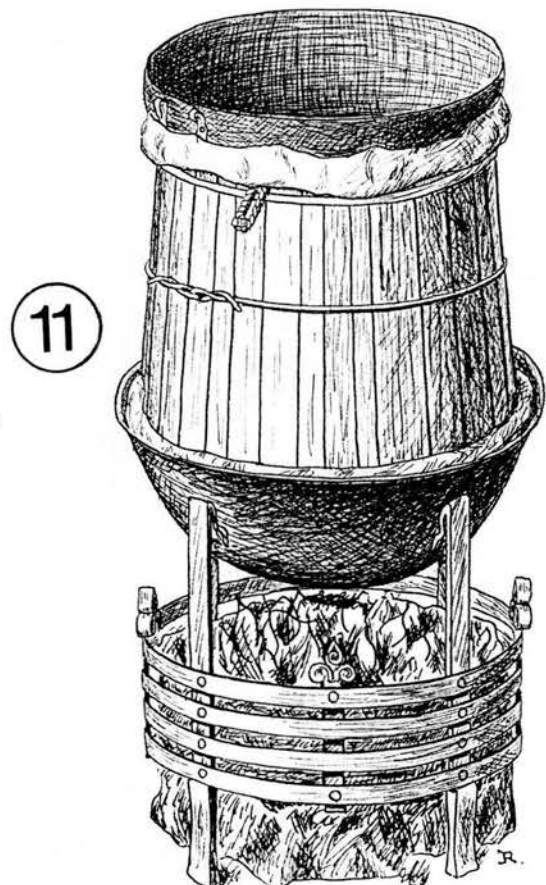
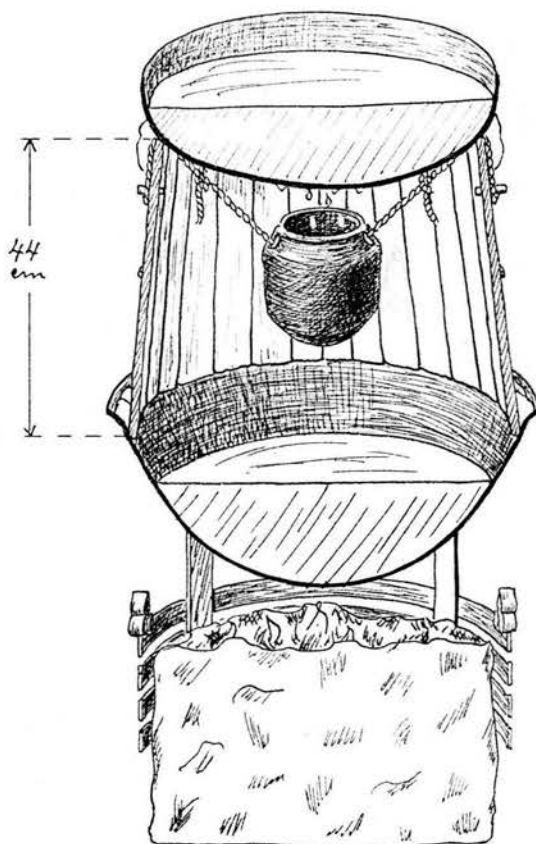
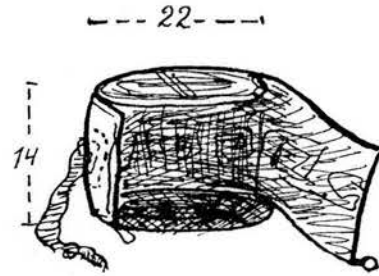
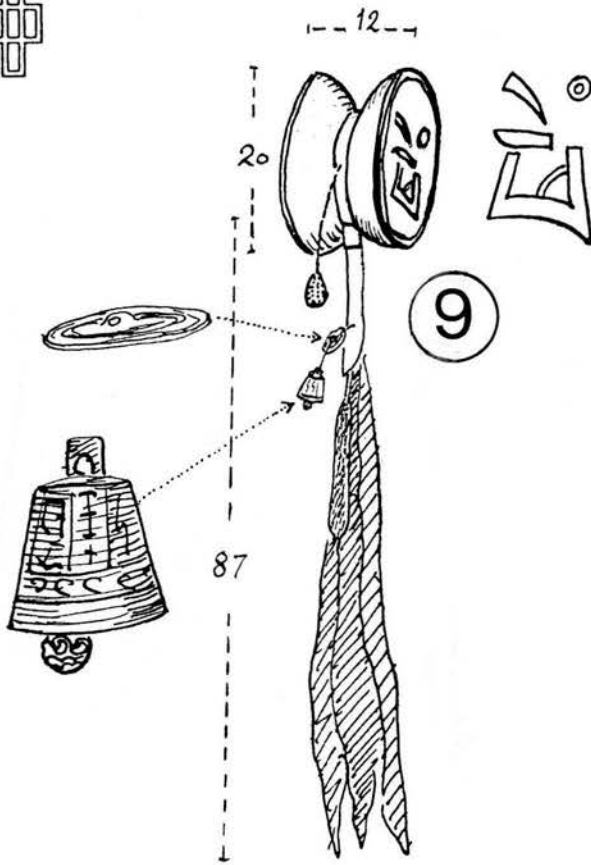
gol lana fra Ydre Mongoli. Hvad bruges tingen til?

OPGAVE 11: spørgsmål

Denne genstand (R.I-48) er købt på samme tid som opgave 10 og af samme Khalkha-lama. Hvad bruges tingen til? ©

Rolf Gilberg

31

Årsrapport for året 1995 Dansk Mongolsk Selskab

Medlemmer: Ved årets begyndelse var der 125 medlemmer, ved årets afslutning var antallet kommet op på 140 medlemmer. Medlemmer geografisk fordelt på regioner:

København 66; Sjælland 21; Fyn 6; Bornholm 1; Jylland 30; Grønland 3; Norden 4; Europa 1; Mongol & Kina 3; *Ialt 135*. Desuden er der 5 institutioner som er medlem:

Associated Danish Enterprise,
Danmarks Journalisthøjskole,
Danmarks Lærerhøjskole,
Dansk Santalmission,
Joint Christian Service.

Bestyrelsen:

Bestyrelsen har holdt møder for at planlægge selskabets aktiviteter. På et bestyrelsesmøde blev det diskuteret om Dansk Mongolsk Selskab skulle forsøge at få NGO status for på den baggrund at kunne stå for projekter i Mongoliet. Der blev nedsat en gruppe under Leif Petersens ledelse til at undersøge sagen nærmere. Disse undersøgelser blev fremlagt på et møde 20. juni. Bestyrelsen syntes, at resultatet virkede så lovende, at der var stemning for at fortsætte arbejdet. Når der er konkrete oplysninger nok, vil sagen blive fremlagt på en generalforsamling. 13. marts holdt bestyrelsen møde med Mongoliets statsminister.

Besøg af mongoler:

Den mongolske statsminister Jasrai med sit følge på 16 deltagere besøgte København i anledning af det internationale møde, Det Sociale Topmøde, i marts. Der blev tid til et møde med Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse efter

at have set den mongolske udstilling på Nationalmuseet. Statsministeren var glad for det arbejde, Dansk Mongolsk Selskab udfører. Der blev blandt andet talt om, at få hjælp til en film uge på museet med mongolske spillefilm. (Den er nu planlagt til 3 dage først i marts 1996).

I weekenden 11-13 august havde København besøg af en mongolsk sang-og-danse gruppe med 10 medlemmer på gennemrejse fra Finland til Tyskland. Der blev tid til et kort besøg i mongol-udstillingen på Nationalmuseet. Det meste af weekenden tilbragte de unge mongoler på Strøget, hvor de i deres flotte farverige dragter optrådte med sang og dans. Det gav en tiltrængt indtægt. Besøget var for kort til man at kunne nå at involvere selskabets medlemmer.

I perioden 1. oktober - 15. december havde Nationalmuseet besøg af 2 mongoler, Bumaa og Enkhchimeg, begge medarbejdere fra Nationalmuseet for Mongoliets Historie i Ulaanbaatar. Begge var i Danmark på Danida-legater for at lære om museologi.

Dashdendev Bumaa (36 år) er uddannet historiker og ansat som museumsinspektør. Dugersuren Enkhchimeg (34 år) er uddannet etnograf og har ansvar for de etnografiske samlinger i museet. Begge har fået en del af deres uddannelse i Moskva. En del af selskabets medlemmer har mødt de 2 damer ved Selskabets møder. De medbragte en samling nye tegninger, som blev solgt til medlemmer på medlemsmøder, samt ved en udstilling på hovedbiblioteket i Holte første uge i december.

Generalforsamling:

Lørdag, 18. marts 1995, kl 15, Danasvej 30: Ordinær generalforsamling. Anita Garbers blev valgt til dirigent og ledede mødet på bedste vis. Formanden og kasserens beretninger er omtalt i GER (13):29-31, referat fra selve generalforsamlingen findes i GER(14):30-31.

Kontingentet på 100 kr blev fastholdt.

På valg var Bulgan Njama, Leif Petersen og Klaus Ferdinand samt begge suppleanter Bent Gynter og Gudrun Lefmann. Alle blev genvalgt.

Under eventuelt kom der forslag om at gøre noget for de hjemløse børn i Mongoliet, måske i samarbejde med SOS-byer. Der blev nedsat en arbejdsgruppe til at se nærmere på mulighederne for at hjælpe.

Generalforsamlingen sluttede med at den nye konsul for Mongoliet, Anders Jungersen, blev præsenteret.

Medlemsmøder:

Møde 17: Tirsdag, 24. januar 1995, kl 20, Danasvej 30: Rolf Gilberg fortalte om "Mongoliets historie". 18 tilhørere.

Møde 18: Lørdag, 18. marts 1995, kl 15, Danasvej 30: Ordinær generalforsamling. Bagefter fortalte Gudrun Lefmann om "Blandt vildheste i Mongoliet". Aftenen sluttedes med en middag for medlemmerne, hvor Søren Haslund-Christensen holdt tale i anledning af Dansk Mongolsk Selskabs 5 års jubilæum. 30 tilhørere.

Møde 19: Lørdag, 29. april 1995, kl 20, Danasvej 30: Antropologen Nils Finn Munch-Petersen holdt foredrag om "Naturfremmende turistudvikling i Mongoliet". 25 tilhørere.

Møde 20: Lørdag, 20. maj 1995, kl 20, Danasvej 30: Arkitekt Jan koed gav foredrag med lysbilleder om "Mongolsk byggeskik og arkitektur". 20 tilhørere.

Møde 21: Lørdag, 14. oktober 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10: Hofmarskal Søren Haslund-Christensen og generalkonsul Anders Jungersen fortalte om deres rejse sommeren 1995 til Mongoliet, hvor de blandt andet besøgte den gård, danskerne oprettede i 1923 i Bulgantal. 35 tilhørere.

Møde 22: Lørdag 11. november 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10: Ole Odgaard var netop vendt tilbage efter at have etableret og administreret dansk bistand til Mongoliet i perioden 1992-1995. Han fortalte om det danske bistandsprogram, dens resultater og samarbejdet med mongolerne. Efter foredraget viste han lysbilleder fra sin rejser i Mongoliet. 20 tilhørere.

Møde 23: Lørdag, 9. december 1995, klokken 15-17 på Nationalmuseet, indgang Ny Vestergade 10: Det var meningen, at Tarab Tulku, formand for Dansk Selskab for Tibetansk Kultur, skulle komme og fortælle om den tibetanske buddhisme med særlig henblik på Mongoliet. Tarab Tulku blev syg, men sendte i stedet tibetaneren Ngawang Lobsang, som fortalte meget interessant om lamaismen. Han er forfatter til bogen "Tibet -

mit usynlige fædreland" udgivet af Munksgaards Forlag 1991 (80 sider). 15 tilhørere.

GER: Dansk Mongolsk Selskab har i årets løb udsendt GER(13), GER(14), GER(15) og GER(16), hver på 32 sider i A4-format. Det er redaktionens linie at bringe både gammelt og nyt stof om mongoler og Mongoliet. PÅ et redaktionsmøde 22. februar blev det bestemt, at GER layout-mæssigt skulle ændres fra en 2-spaltet side til en 3-spaltet side for at få bedre muligheder for at indplacere billeder. Gamle artikler bliver bragt så tæt på det udseende de havde, da de i sin tid blev bragt. Kun hvis forlægget er for dårligt bliver de skrevet om, og kommer i 3 spalter.

GER(16) er et sær-nummer med indholdsfortegnelse til GER(1) - GER(15) samt er fortegnelse over, hvad der er skrevet på dansk og hvad der er skrevet af danskere om mongoler og Mongoliet. Redaktionen vil være glad for at modtage rettelser og tilføjelser til denne liste, da den senere på året skal overdrages Institutet for Studiet af Mongolsk Kultur i Ulaanbaatar.

Kontingentbetaling 1996:

Med Ger(17) tilsender vi alle medlemmerne et girokort for kontingentindbetaling for 1996. Vi beder venligst alle medlemmerne om at betale kontingentet hurtigst muligt uden yderligere rykning. Ifølge vedtægterne fristen for manglende kontingentindbetaling er højst 2 år. Efter denne frist kan vi slette medlemmet fra medlemsregistret. Denne tidsfrist er alt for en lang periode, hvilket giver unødigt administrativ arbejdsbyrde samt medfører ekstra omkostninger til selskabet.

Bestyrelsen har derfor besluttet at ændre denne frist til et år, således at medlemmer, der ikke betaler kontingentet i 1 år, bliver automatisk slettet fra medlemsregistret.

For 1995's vedkommende var der mange, der ikke betalte kontingentet i over et helt år, hvilket betød, at vi måtte sende til de medlemmer 2 og i værste tilfælde 3 rykkere. For nogle medlemmers vedkommende var det ikke muligt for os at spore deres nye adresse. Så derfor vil vi meget gerne modtage besked om adresseændring og skriftlig meddelelse om udmeldelse. Det ville lette vores arbejde fremover. Det er det enkelte medlems pligt at sørge for, at Selskabet har den rigtige adresse.

Desuden vil vi gøre vores udenlandske medlemmer opmærksomme på, at når der bliver overført penge fra udlandet, skal der betales et administrativt gebyr på posthusene. Det betyder, at Selskabet ikke modtager det fulde beløb. Bestyrelsen mener ikke, at det er selskabet, der skal betale disse gebyr for pengeoverførsler. Der har været en del tilfælde tidligere. Dog sker det sjældent.

Kontingentet følger kalenderåret, og medlemmer, der har tilmeldt sig som nye i årets anden halvår, har krav på at modtage alle blade, udgivet det pågældende år. Hvis vi ikke har flere blade, forsøger vi at genoptrykke de manglende eksemplarer hurtigst muligt.

Kontingentet er årlig fastsat til 100 kr. for medlemmer i Danmark og i Norden og til 150 kr. for medlemmer fra det øvrige udland.

Man kan også købe løse blade og det koster 20 kr. pr. blad. Men vi foretrækker et medlemskab fremfor salg af løse blade, da vi ikke er et kommercielt foretagende. ©

Rolf Gilberg, formand

Regnskab for Dansk Mongolsk Selskab

perioden 1. januar 1995 - 31. december 1995

Resultatopgørelse

Indtægter

Kontingent	15.025,00		
Rente	149,37		
Fest	685,50		
Salg af Ger	279,00		16.138,87

Udgifter

Forbrug af porto:

lager primo	306,00		
+ køb	4.567,50		
- lager ult.	995,25		3.878,25

Kuverter, papir	506,25		
Lokaleleje, mv	905,70		
Gebyrer 621,50	5.911,70		

Årets resultat 10.227,17

Balance

1. januar 1996

Aktiver

Kasse		744,20	
Giro		26.905,02	
Porto		995,25	

Balance 28.644,47

Passiver

Egenkapital:			
Primo 1995	18.417,30		
+ årets resultat	10.227,17		28.644,47

Balance 28.644,47

Regnskabet bringes i dette nummer af bladet med det forbehold, at det endnu ikke er revideret af Finn Munch-Petersen. På generalforsamlingen vil der foreligge et revideret regnskab med Finn Munch-Petersens eventuelle rettelser og bemærkninger.

Selskabets økonomi har det som altid fint. Der har været et overskud på kr. 10.227,17 og formuen er således vokset til kr. 28.644,47.

Leif F. Petersen, kasser

Medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab

Albertsen, Lise
 Ammonsens, Gerdi
 Andersen, Elsebeth
 Andersen, Kjeld
 Andersen, Margit
 Andersen, Marianne
 Andersen, Robert
 Andersen, Susanne Møller
 Andreassen, Andreas Dalgas

Baltzersen, Johnny
 Bangsholm, Erik & Lene
 Bendixen, Mette
 Bendtsen, Elsebeth
 Benwell, Ann Fenger
 Berg, Benni
 Bitsch, Jørgen
 Bjerg, Jørgen
 Blechingberg, Ib
 Brummerstedt, Hans Chr.
 Bruun, Ole

Christiansen, Finn
 Christensen, Vagn Bjerre

Dahl, Carsten
 Dalcomyn, Peter
 Detlefsen, Claus
 Diener, Peter
 Duus, Valdemar
 Dwinger, Ida

Elklit, Jørgen
 Enghoff, Aksel
 Erler, Annette
 Evans Thomas Ffrangoon

Ferdinand, Klaus
 Frandsen, Jutta
 Frederiksen, Kurt L.
 Funk, Ingelise
 Færch-Jensen, Sten

Galtung, Erik
 Garbers, Anita
 Gerike, P.
 Gilberg, Rolf
 Gram de Oliveta, Lene Gudmann
 Grandt-Nielsen, Amy
 Greve, Inger Mosbæk

Gundersen, Signe
 Gynther, Bent

Halved, Charlotte
 Hansen, Bodil Kern
 Hansen, Ebbe A.
 Hansen, Jens Asger
 Hansen, Jette Juul
 Hansson, Agneta
 Hard, Judith
 Haslund-Christensen, Marianne
 Haslund-Christensen, Michael
 Haslund-Christensen, Søren
 Haubroe, Lotte
 Hauser, Michael
 Hellum, Feyhan
 Hofman, Freddie
 Holm, Kirsten Gynther
 Holm, Lene
 Husum, Ib
 Højer, Lars

Janhøj, Else Vedel
 Janhøj, Thomas
 Jensen, Kurt V.
 Jensen, Rolf
 Jespersen, Morten
 Johansen, Jytte
 Johannsen, Maj-Britt
 Juhl, Jørgen
 Jungersen, Anders

Kaufmann, Anne
 Kjær, Nen Maria
 Kløft, Jan
 Koed, Jan
 Joint Christian Service
 Kock, Find
 Kristensen, Eyvind
 Krogh, Tove

Larsen, Leif Richter
 Larsen, Niels Henrik
 Lauritsen, Grethe
 Laursen, Bjarne
 Lefmann, Gudrun
 Lund, Dorrit
 Lyngø, Hans Anton

Magnusson, Magnus & Tove

Malmberg, Søren
 Mangor, Inger S
 Munch-Petersen, Finn & Jytte
 Munch-Petersen, Nils Finn

Nielsen, Anne
 Nielsen, Annemette
 Nielsen, Hanne
 Nielsen, Jørgen Due
 Nielsen, Lene
 Nielsen, MajBritt
 Njama, Bulgan
 Nysom, Ove
 Nyvang, Jytte
 Nørgård, Ellen

Odgaard, Jonna
 Odgaard, Ole
 Olsen, Elsebeth

Pedersen, Carsten Ivar
 Petersen, Leif F.
 Poulsen, Kristian Pablo

Rasmussen, Henning
 Roll, Carl Emil
 Rønsholdt, Ole
 Raaby, Eigil og Ulla
 Raahauge, Lise

Sand, Anette
 Schelde, Astrid
 Sloth, Birgith og Lars Eriksen
 Smådahl, Kirsten Julie
 Solongo, Naran
 Sonne, Ole
 Stæhr, Michael
 Sørensen, Aksel

Thomsen, Gerner
 Thomsen, Thomas
 Thybo, Søren

Vivike, Henri
 Vestergaard, Kaj Würtzen
 Walkvist, Hakon
 Wilhelmsen, Charlotte
 Woods, Anita
 Wulff, Niels
 Åbenhus, Ole

*****

INDHOLD

*****

Dansk Mongolsk Selskab Fra og til læserene	2
Brugte børnesko gør stor lykke i Mongoliet	3
Bulgan Njama: Projekt "Gadebørn" i Mongoliet	4-7
Henning Haslund-Christensen: Drømmen om en bedre verden (16): Drømmen der brast ...	8-10
Henning Haslund-Christensen: Slutning på kronik fra 1937 om Mongoliet.	11
Marianne Haslund-Christensen: Rejsen til Mongoliet Juli 1995.	12-14
Elsbeth Andersen: Julebrev fra Mongoliet 1995.	14-15
Damdendev Bumma: Den 8. Sebtsandamba Khutuktu. En Levende Buddha i Mongoliet.	16-17
Rolf Gilberg: Den levende Buddha i Urga.	17
Rolf Gilberg: Sühbaatar Aimag.	18-19
En jysk Vismand: Rottens år.	20-21
Rejser til Mongoliet	22-25

Undervisningstilbud 25

Rolf Gilberg: 26-27
Kender du mongolske
genstande? (4)

Dansk Mongolsk Selskab: 28-30
Årsrapport for året 1995

Medlemmer af
Dansk Mongolsk Selskab: 31

*****

Medlemsmøder foråret 1996

*****

Kære Medlem

Bemærk venligst at der *ikke* bliver
udsendt særlig indbydelse før
hvert møde. Oplysningerne står
faktisk kun her:

Medlemsmøde 24: Torsdag, 15. februar 1996, klokken 20:00. Mødested: Danmarks Lærerhøjskole, Emdrupvej 101, 2400 København NV. Hovedindgangen, Blok A, lokale 200. Foredrag ved Ulla Ambrosius Madsen og Johnny Baltzersen, begge ansat ved Danmarks Lærerhøjskoles uddannelsesprojekt i Mongoliet.

Medlemsmøde 25: Lørdag, 9. marts 1996, klokken 15:00-18:00 afholdes ordinær generalforsamling. Mødes finder sted i Nationalmuseet med indgang fra Ny Vestergade 10, rum U5. På mødet vil der blive orienteret om projektet "Gadebørn" i Ulaanbaatar. Efter forsamlingen vises videofilm "The Forgotten Future".

Medlemsmøde 26: Tirsdag, 30. april 1996, klokken 20:00. Mødet foregår på Danmarks Lærerhøjskole, Emdrupvej 101. Journalisthøjskolens repræsentanter, som er involveret i medieprojektet i Mongoliet vil komme fra Århus holde foredrag om "Massemedier og demokrati i Mongoliet".

Medlemsmøde 27: lørdag, 18. maj 1996, klokken 16:00-18:00 holdes møde om "Sundhedstilstanden og TB problemer i Mongoliet" ved læge Søren Thybo. Klokken 19:00-23:00 holdes en forårsfest for medlemmerne. Pris pr deltager er 80 kr. Beløbet kan betales sammen med kontingent for 1996. Drikkevarer kan købes på stedet. Møde og fest foregår: Brolæggerstræde 9, København. Tilmelding senest 30. april 1996.

*****

Tilbud på Nationalmuseet

Mongolsk udstilling
Anden Påskedag, mandag, 8. april 1996 er absolut sidste åbningsdag for Nationalmuseets tema-udstilling "Mongolerne - step-pens nomader". De sidste 5 åbningsdage kl 14 vil mus. insp. Gilberg vise rundt i udstillingen. Efter lukningen tages udstillingen ned og tingene vil blive sendt på magasin bortset fra nogle få sager, som bliver en del af Etnografisk Samlings udstilling "Jordens Folk". Måske vises Mongol-udstillingen i Århus om et par år.

Mongolske film

Se mere side 10.

*****

ISSN nr 0905-9505

*****